

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**Náboženský sionismus a jeho role v otázce osidlování Eretz
Jisrael**

**Religious Zionism and Its Role in Question of Settlement in
Eretz Yisrael**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: ThDr. Pavla Damohorská, Th.D.

Autor: Jiřina Žebrová

Praha 2020

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala své vedoucí práce Th.Dr. Pavle Damohorské Th.D. za všechny její poznámky a užitečné rady, díky nimž jsem byla schopná tématu lépe porozumět. Dále chci velice poděkovat také svým přátelům, kteří mě po celou dobu podporovali a pomáhali mi s korekturou textu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Náboženský sionismus a jeho role v otázce osidlování Eretz Jisrael“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Jméno autora

Anotace

Bakalářská práce „Náboženský sionismus a jeho role v osídlování Eretz Jisrael“ se zabývá vznikem, historií a hlavními pilíři náboženského sionismu. Krátce seznamuje s historií Židů v Evropě a Palestiny, coby územím pod neustálou nadvládou dobových velmocí. Mapuje první kroky sionistických protagonistů a myslitelů. Jaký byl jejich podíl na vytváření prvních židovských osad v Eretz Jisrael, jak svoje přesvědčení o legitimitě svých kroků zaštiťovali politicky a nábožensky. Velkou část věnuje osobě Rav Avrahama Isaac Kooka a jeho učení, a jak jeho filozofie pomáhala utvářet náboženský rámec sionistického hnutí. Zaměřuje se také na pokračování jeho odkazu v osobě jeho syna rav Zvi Yehuda Kook, který se později stal duchovním vůdcem hnutí Gush Emunim. Co všechno Gush Emunim převzali, jak jeho učení modifikovali pro svůj program a jak jejich existence a činnost zasahovala do politiky Státu Izrael. Cílem této práce by mělo být seznámení se s hlavními prvky náboženského sionismu a jak přistupuje k mitzvě o osídlení Eretz Jisrael. Dále také, jak si ji dnes vykládají náboženské autority, které mají v Izraeli řadu následovníků, a také, jak je tato mitzva nábožensky ukotvena v Talmudu a Tóře.

Klíčová slova

Náboženský sionismus, Sionismus, Vykoupení, Exil, Sión, Rav Avraham Isaac Kook, Radikalizace, Palestina, Mesiáš

Annotation

The thesis "Religious Zionism and its role in the settlement of Eretz Yisrael" deals with the origin, history and main pillars of religious Zionism. It briefly introduces the history of Jews in Europe and Palestine, as a territory under the constant rule of the great powers of the time. It maps the first steps of Zionist protagonists and thinkers. What was their contribution to the creation of the first Jewish settlements in Eretz Yisrael, how did they protect their belief in the legitimacy of their actions politically and religiously. Much of the work is devoted to the person of Rav Avraham Isaac Kook and his teachings, and how his philosophy helped shape the religious framework of the Zionist movement. It also focuses on the continuation of his legacy in the person of his son rav Zvi Yehuda Kook, who later became the spiritual leader of the Gush Emunim movement. What Gush Emunim took over, how they modified his teachings for their program, and how their existence and activities interfered with the politics of the State of Israel. The aim of this work should be to get acquainted with the main elements of religious Zionism and how it approaches the commandment of the settlement of Eretz Yisrael, furthermore, how is the mitzvah interpreted today by religious authorities, which have many followers in Israel, and also how this mitzvah is religiously anchored in the Talmud and the Torah.

Keywords

Religious zionism, zionism, redemption, exil, Zion, Rav Avraham Isaac Kook, radicalization, Palestine, Messiah

Obsah

Úvod	9
1. Izrael v zemi Kenaan.....	11
1.1. Historický nástin předexilní doby	11
1.2. Katastrofa zničení Chrámu v názorech rabínů	13
1.3. Palestina pod nadvládou Říma a osmanských Turků (a utváření identity bez Chrámu)	14
1.4. Palestina pod osmanskou nadvládou v 19. a 20. století	16
2. Zrod sionistické myšlenky	21
2.1. Zvi Hirsh Kalischer.....	21
3. Návrat na Sión ve středověké literatuře	24
3.1. Touha po návratu v díle Yehudy Halevi	24
3.2. Moshe ben Nachman.....	26
3.2.1. Komentář k Numeri 33:53	26
4. Avraham Isaac Kook	29
4.1. Život a dílo	29
4.2. Mezi dvěma světy – hlavní myšlenky Rav Kooka	30
4.3. Vztah sekularismu a vliv filozofie Rav Kooka	31
4.4. Mesianismus jako součást podvědomí Židů	31
4.5. Paradox	32
4.6. Zvi Yehuda Kook.....	32
5. Postoj náboženských autorit dnes	34
5.1. Rabbi Eliezer Melamed.....	34
5.2. Rabbi Moshe Lichtman.....	36
6. Ultraortodoxie a sionismus	39
6.1. Ultraortodoxie ve vztahu s Rav Kookovým učením.....	39
6.2. Sionismus jako hereze.....	40
6.3. Sionismus jako prostředek k brzkému příchodu Mesiáše	41
6.4. Starý a Nový Jišuv	41
7. Politika výstavby židovských osad po roce 1967	43

8. Osadnické hnutí Gush Emunim	45
8.1 Ideologie hnutí	45
8.2. Politická participace.....	46
8.3. Radikalizace.....	48
Závěr	51
Seznam použité literatury	54

Seznam zkratk

tzv. – takzvaně

tj. – to je, to jest

s. – strana

Úvod

Na území biblického Izraele si dnes dělá nárok více národů. Území Palestiny bylo po mnohá staletí pod nadvládou hned několika velmocí tehdejšího světa. Nárok si na něj dělali jak křesťané, tak muslimové. Nekonečné boje a tahanice nakonec skončily padnutím Palestiny do rukou vládců Osmanské říše. Po celá léta však území Palestiny leželo politicky ladem. Země bez vody a příhodných podmínek pro zemědělství a život jako takový. Pro někoho vyprahlý kus země, pro Židy Svatá Země. Místo, kde se jednoho dne sejde všechno židovstvo světa. Má to ale jeden háček. Kdy tento čas nastane a co bude jeho příčinou? Sporů v této problematice je více než dost. Boj se, ale neodehrává pouze mezi sekularizovanými a náboženskými Židy. Dle náboženského učení tento moment nastane s příchodem Mesiáše. Čas této události nám však není znám. Dokud ale nenastane, je jen bláznovstvím se pokoušet o návrat do Eretz vlastní silou. Názorové spektrum pojednávající o osídlení a přebývání v Zemi Izrael je jen v náboženských kruzích velmi pestré. Vznik sionistického hnutí však představy zkosnatělých konfekcí pobouřil. Vše, co leželo sionistům na srdci a za co bojovali na poli společenském a politickém, bylo pro náboženské Židy naprosto nemyslitelné.

Cílem této práce je tedy nastínit historicko-náboženský kontext této problematiky, zmínit nejdůležitější zdroje, ze kterých někteří učenci vycházeli (např. Nachmanides), a i dnes vycházejí v otázce nároku na zemi Izrael. Dále porovnat jednotlivé názorové proudy náboženských autorit, které hýbaly a hýbou izraelskou společností. Co tedy dnes Stát Izrael je a co ho pomohlo vytvářet. Proč se některé komunity náboženských sionistů uchýlovaly (uchylují) k násilnostem? Jakou roli v této otázce hraje vláda a náboženské autority?

Je možné, že tato práce bude působit spíše jako práce studenta politologie než studenta judaistiky a teologie. Uznávám, že můj zájem o izraelskou politiku tu jen stěží skryji. To, o co se zde snažím, je, dle mého názoru, objektivní zachycení stěžejních momentů Státu Izrael, od jeho nákresů, po jeho samotný vznik. Spojení náboženského hlediska s moderními pojmy, jak s nimi náboženské autority pracují a kdo jich horlivě využívá, aby ospravedlnil samu sebe.

Úvodní kapitolu věnuji historickému Izraeli hlavně proto, že je potřeba si ukázat, jak se židovský národ historicky váže s touto zemí. Jak důležitá pro ně byla nejen hospodářsky a společensky, ale zejména nábožensky a kulticky. Jaké pouto si s ní vytvořili a s jakým zápalem o ní bojovali. Popisuji zde i proces, během kterého se utvářela identita „národa bez země“, a podobu Země, ve které už Židé žili jen v malých komunitách a pomalu splývali s obyvateli kolem nich.

Po seznámení se s historickým kontextem problematiky přecházím k prvotním náznakům sionismu, který se zejména v 19. století stal jedním z hlavních témat debaty evropské židovské učenosti. Zde věnuji jednu celou kapitolu Zvi Hirsch Kalischerovi a jeho životu, dílu a vlivu na významné představitele evropské politiky.

Dále pokračuji krátkým seznámením s literárními díly a jejich autory, kteří mě osobně oslovili. Pouto, které se mezi Židy a Eretz Jisrael utvořilo, bylo a je silné. Samotný fakt, že ne všichni Židé byli přítomni ve své „Zemi“, byl velkým důvodem k zármutku, a tento negativní pocit se později

přenesl i do liturgie a literatury. Celá staletí se Židé modlí za návrat do Jeruzaléma, za nastolení nového Izraele. Tato touha se odráží také v díle Yehudy Haleviho. Vybrala jsem si konkrétně jeho, protože si myslím, že formou poezie může člověk mluvit ke všem lidem na světě. Ke všem vrstvám obyvatel. A každý ji čte jinak, ale prožitek zůstává stejný.

Ve své práci se zaměřuji zejména na názorový proud Rav Avrahama Kooka a jeho vlivu na tvarování náboženských i sekulárních obyvatel Izraele. Zároveň to tvoří ústřední část této práce. Jak se mohl ortodoxní rabín stát ikonou nejen pro věřící Židy, ale i pro mladé sionisty, kteří opouštěli své rodné země zejména kvůli sociální a finanční nestabilitě v Evropě. Tato velmi charismatická a otevřená autorita zachytila stěžejní body židovské víry a protkala je s běžným životem, kterým žili Židé na konci 19. století. I když to byl velmi zbožný muž, Rav Kook velmi dobře pracoval se sekulárními osadníky. Věřil, že jsou součástí většího procesu, který se děje uprostřed židovského národa. Vykoupení je přístupné pro všechny Židy, protože všichni Židé na něm mají nepřehlédnutelný a nepopíratelný podíl.

V souvislosti s Rav Kookem se krátce pozastavuji nad osobností jeho syna, který po jeho smrti převzal vedení ješivy *Merkaz HaRav*. Zvi Yehuda Kook svým učením přímo ovlivňoval i dění politické. Mnoho z jeho učení bylo převzato jeho studenty a stoupenci při vyváření hnutí *Gush Emunim*. Toto hnutí bylo silně ovlivněno učením právě Zvi Yehudy. Hned u jejího zrodu byli jeho názory a postoje implantovány do základní kostry jejich programu a Zvi Yehuda se stal jejich duchovním vůdcem a průvodcem.

V závěru se věnuji samotnému hnutí *Gush Emunim*, jeho ideologii a politické participaci. S touto skupinou se pojí nechvalně známé „nelegální osidlování“ Západního břehu a násilné akce proti arabskému obyvatelstvu. Vyzdvihávám zásadní momenty tohoto hnutí, co ho pomáhalo utvářet a jaký měli vliv na dění nejen v politice.

K vypracování mé práce mi posloužila zejména literární rešerše, která mi v konečné fázi pomohla se lépe v problematice orientovat, a komparace několika objektů, které mi umožnily daný problém zkoumat z více hledisek. Ve většině případů jsem využívala cizojazyčnou literaturu, jelikož v českém jazyce zatím není k danému tématu dostatek informací. To je také důvod, proč jsou všechna vlastní jména psaná anglickým přepisem. Tam, kde jsem čerpala z české literatury, jsem český přepis nechala. Kontrolu anglického přepisu těchto jmen jsem prováděla pomocí *Encyclopaedia Judaica*. Český ekumenický překlad Bible mi pak posloužil k lepší orientaci a práci s biblickými odkazy v pracích mnou vybraných učenců. Dále jsem pracovala s vědomostmi získanými během svého studia a k českému přepisu hebrejských výrazů jsem se snažila využívat knihu *Judaismus od A do Z*. Bohužel ani dnes není český přepis některých hebrejských názvů jednotný, a proto je možné, že se v textu budou vyskytovat odchylky.

Závěrem této práce by mělo být nejen utvoření obrazu podoby náboženského sionismu dnes, ale i shrnutí nejdůležitějších prvků, které ho oddělily od tradičního chápání judaismu. Jakým způsobem na něj měly vliv náboženské autority, a později i sekulární vláda Izraele. Tento obraz by

nám měl pomoci lépe pochopit hlavní myšlenky náboženského sionismu, co si kladl za cíle a jak se mu dařilo tyto cíle realizovat.

1. Izrael v zemi Kanaan

„Země, kterou přicházíš obsadit, není totiž jako země egyptská, z níž jste vyšli, kterou jsi oséval semenem a zavlažoval šlapáním čerpadla jako zelinářskou zahradou. Země, do níž táhnete, a kterou máte obsadit, je země hor a plání. Pije vodu z nebeského deště. Je to země, o níž Hospodin, tvůj Bůh, pečuje. Oči Hospodina, tvého Boha, jsou na ni neustále upřeny, od začátku roku až do konce.“

(Dt 11:10 - 12)¹

1.1. Historický nástin předexilní doby

„Nepoddajná země hor a údolí, ve které, když nezapršelo, lidé umírali nebo museli hledat svou záchranu v cizině, připadala nomádům jako předstupeň ráje. V dešti, padajícím z nebe a oplodňujícím zemi, poznávali lásku Boha otců, který jim tuto zemi přislíbil. Bylo třeba mnoha let, než se izraelské kmeny mohly prosadit vůči dobře opevněným městským státům původních kanaánských obyvatel. Králi Davidovi se v tomto prostoru podařilo nakonec vybudovat celou říši. Za jeho nástupce, krále Šalomouna, mohla tato zem prosazovat svou moc vedle tradičních velmocí starověkého světa, Egypta a Mezopotámie. Šalomounova vláda se nakonec rozšířila na mnoho sousedních národů.“²

Roky prosperity a rozšiřování moci izraelských králů ale netrvaly dlouho. Podle Bible za ztrátu samostatnosti mohly hříchy krále i jeho lidu, kteří se opakovaně odvraceli od Hospodinovy tváře. Šalomounova velmoc se tak rozpadla na jižní a severní království (rok 930 př. n. l.). Po dvou stech letech se rozpadlo severní království a deset kmenů, které ho tvořilo, odešlo do exilu, z něhož se už nikdy nevrátilo. Po několika letech padlo i jižní království. I jeho obyvatelé odpadli od Hospodina a modlili se k bůžkům ze dřeva a kamene. Většina obyvatel byla odvedena do vyhnanství, jednalo se o vyšší vrstvy společnosti (aristokracie, obchodníci...). Rolníci a pastevci v zemi zůstali a pod nadvládou nově příchozích perských obyvatel se postupem času asimilovali. Víra v Hospodina v nich však posílila, a tak byli schopni si své náboženské zvyklosti uchovat (i díky benevolentní politice Peršanů, kteří tento model nadvlády aplikovali i na jiných dobytých územích). Po sedmdesáti letech plných bojů se povedlo postavit skromný Chrám a zřídit pod perskou nadvládou malý stát Judeu.^{3 4}

I ten však byl sousedy neustále napadán a dostával se do bojů, ze kterých odcházel více a více oslaben. Následná vláda Alexandra Velikého a boje diadochů zemi dostaly do fáze, kdy byla rozdělena mezi Egypt a Sýrii. Nebezpečí úplného zániku židovské kultury a dědictví bylo nyní

¹ Deuteronomium 11:10-12, *Bible: Český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 1995.

² KRUPP, Michael. Osmnáct století Izraele: *Od zániku Chrámu do počátků sionismu*. Praha: P3K, Společnost křesťanů a Židů, 2010, s. 11.

³ Ibid.

⁴ Viz také Israel Finkelstein a Neil Asher Silberman: *Objevování Bible: Svatá Písma Izraele ve světle moderní archeologie*

nanejvýš alarmující. Řecká kultura postupně měnila podobu celého středomoří, včetně států sousedících přímo s Judeou.⁵

V této bezvýchodné situaci se však ve středu Judeji vytvořila skupina oddaných Hospodinovi, která se své víry nechtěla vzdát bez boje. Makabejcům se podařilo v zemi posílit židovský prvek a po mnoho let si zachovat suverenitu.⁶ Bylo to také naposledy, co si Židé získali samostatnost. Od té doby prožívali pod cizí nadvládou různé druhy samospráv. V roce 63 př. n. l. si podrobil území Židů římský vojevůdce Pompeius a učinil zdejší židovské království závislé na Římu. Část moci však byla ponechána v rukou místních loutkových monarchů. Židovský král Herodes Veliký započal kolem roku 20 př. n. l. s přestavbou Chrámu. Ježíšovo narození a následné šíření křesťanství dalo zdejšímu vývoji další dimenzi. V roce 6 n. l. učinil Caesar z území provincii Judea, kterou pak spravoval římský prokurátor (v letech 26–36 n. l. jím byl Pilát Pontský). Míra tolerance se vždy měnila podle toho, jakého vyznání byl císař. Zpočátku lze mluvit o pohanských vládciích, kteří se vyznačovali velkou mírou tolerance vůči jim cizím náboženstvím. Později, když Konstantin přijal křesťanství jako státní náboženství a sám se nechal pokřtít, se tato politika značně změnila.⁷

„Ačkoli se židovská země nacházela pod cizí nadvládou, první křesťanské století bylo z hospodářského hlediska až do zničení Chrámu v roce 70 obdobím rozkvětu. Počet židovských obyvatel dosáhl v tomto období antiky svého vrcholu. (...) Židé byli zemědělci, řemeslníci a obchodníci a měli dobré příjmy. Také tvořili větší část venkovského obyvatelstva. Žili ale i ve městech, ačkoli v nich netvořili vždy většinu. Hlavním střediskem osídlení byla střední Judea s centrem v Jeruzalémě. Jeruzalém byl díky Chrámu zároveň centrem Židů celého světa, jejichž počet už před zničením druhé Chrámu podle všeho přesahoval počet obyvatel v Eretz Izrael.“⁸

Roku 70 se stal Vespasián neomezeným vládcem Říma. Několik týdnů před svou korunovací pověřil svého syna Tita, aby nadobro ukončil válku s Judejí. Po pěti měsících se mu podařilo obsadit Jeruzalém a Chrátmovou horu. Město napadl ze severu, a i přes narychlo postavenou hradbu se mu podařilo proniknout k hradbám (dnešního Starého města) jádra města.⁹ „Vespasián prohlásil, že celá Judea je jeho dobytým majetkem, a rozkázal římským úředníkům rozdělit zemi na části a nabídnout je nejvyššímu uchazeči. A proč by to neudělal? Neoplodil zemi krví? Kromě toho by mu prodej vynesl velké zisky a Vespasián se staral o zlato víc než o čest.“¹⁰

„Mnoho obyvatel Jeruzaléma, kteří nechtěli přežít svůj milovaný Chrám, se vrhli přímo do hořící stavby. Ale tisíce mužů, žen a dětí, navzdory prudkému náporu legií a rychle rostoucím

⁵ KRUPP, Michael. Osmnáct století Izraele: *Od zániku Chrámu do počátků sionismu*. Praha: P3K, Společnost křesťanů a Židů, 2010, s. 11

⁶ Ibid., s. 14.

⁷ SKOLNIK, Fred a Michael BERENBAUM, *Encyclopaedia Judaica* vol. 17. 2. vydání. Jeruzalém: Keter Publishing House, 2007, s. 374-375.

⁸ KRUPP, Michael. Osmnáct století Izraele: *Od zániku Chrámu do počátků sionismu*. Praha: P3K, Společnost křesťanů a Židů, 2010, s. 15

⁹ Ibid., s. 16

¹⁰ GRAETZ, Heinrich. *History of Jews*. Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1893, s. 312. Dostupné také z: www.gutenberg.org

plamenům, laskavě přilnuly k vnitřnímu dvoru. Cožpak jim přesvědčivé rty falešných proroků neslibily, že je Bůh zachrání zázrakem právě v okamžiku zničení? Padli ale jako snadnější kořist Římanům, kteří jich na místě zabili asi šest tisíc. Chrám byl spálen k zemi a zbývalo jen několik doutnajících zřícenin, vystupujících jako obrovští duchové z popela. Několik kněží uteklo na vrcholky zdí, kde zůstali několik dní bez jídla, dokud nebyli nuceni se vzdát. Titus nařídil jejich okamžitou popravu a řekl: „Kněží musí padnout se svým Chrámem.“ Dobyvatelné legie zvýšily své standardy uprostřed ruin, obětovaly svým bohům na Svatém místě a pozdravily Tita jako císaře. Podivnou náhodou padl Druhý Chrám na výročí zničení Prvního Chrámu.¹¹

Chrám padl 9. ávu roku 70. Postupně Titus potlačil zbylé pokusy o povstání, ale trvalo mu ještě tři roky, než odpor potlačil úplně.¹² „Po povstání v Jeruzalémě následovala v roce 73. n. l. poslední dohra: masová sebevražda zélotů, kteří se zabarikádovali v pevnosti Masada u Mrtvého moře. Tím byl vyznačen nejmarkantnější mezník v dějinách Židů vůbec. (...) Válka zničila celé židovské vesnice, a tak se obyvatelstvo Judska zmenšilo podle některých odhadů až o třetinu. Židé směli praktikovat náboženství i nadále, avšak obnova jejich státní suverenity byla na mnoho příštích staletí neuskutečnitelná.“¹³ Římané nakonec dobyli i Masadu v Judské poušti.¹⁴ V roce 79 n.l. zemřel Vespasián a do čela Říše se dostává definitivně Titus.

„Znovu seděla dcera síónská uprostřed trosek a plakala. Plakala nad syny padlými v boji, nad dcerami prodanými do otroctví či vydanými napospas římským vojákům k ukojení jejich chtíče. Byla však ještě zdrcenější než poprvé, neboť hlas proroctví již utichl a nebylo již proroka, který by jí ohlásil konec jejího vdovství a truchlení.“¹⁵

Židé nadále žili ve své zemi ve značném počtu, ale během celého druhého století museli čelit řadě válek a útlaču. Od 60. let prvního století do roku 136 n.l. doprovázela jejich život řada povstání. Několik stovek vesnic bylo zničeno a většina židovské populace v centru Judeji byla v podstatě vyhlazena, zabita, prodána do otroctví nebo nucena uprchnout. S posledními údery Bar Kochbova povstání (132-135 n.l.)¹⁶ se mnoho přeživších z vlastní vůle začalo hýbat po regionu a mimo něj.

¹¹ GRAETZ, Heinrich. *History of Jews*. Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1893, s. 310. Dostupné také z: www.gutenberg.org

¹² KRUPP, Michael. *Osmnáct století Izraele: Od zániku Chrámu do počátků sionismu*. Praha: P3K, Společnost křesťanů a Židů, 2010, s. 16.

¹³ BRENNER, Michael. *Malé dějiny Židů*. Praha: Paseka, 2014, s. 52.

¹⁴ KRUPP, Michael. *Osmnáct století Izraele: Od zániku Chrámu do počátků sionismu*. Praha: P3K, Společnost křesťanů a Židů, 2010, s. 16.

¹⁵ GRAETZ, Heinrich. *History of Jews*. Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1893, s. 310. Dostupné také z: www.gutenberg.org

¹⁶ Příčiny povstání nejsou zcela jasné, jednou z nich byl zřejmě plán císaře Hadriána na znovuvybudování zničeného Jeruzaléma v pohanské město Aelia Capitolina, ve kterém měl na místě zničeného Chrámu stát Jovův chrám. Hadrián navíc zakázal Židům obřízku. Do čela povstání se postavil Šimon bar Kozeba, který díky podpoře rabiho Akivy získal podporu židovských předáků. Výsledky války byly pro Židy hrozné. Hadrián zakázal Židům jejich náboženství, popravoval jejich učence a zakázal vlastnit a užívat Tóru. Mnozí Židé byli odvedeni do otroctví. Viz. GRAETZ, Heinrich. *History of Jews*. Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1893

Velký počet zamířil do Babylónie, kde již existovala početná komunita z dob Babylónského zajetí z 6. století př.n.l. Další markantní skupina se rozprostřela po březích Středozemního moře, kde se tvořily malé komunity, které se snažily o uchování vlastní identity a víry.

1.2. Katastrofa zničení Chrámu a exil v názorech rabínů

Rabi Jicchak ben Šmuel řekl jménem Rabiho¹⁷: Noc je rozdělena na tři hlídky a v každé hlídce sedí Svatý, budiž požehnán, řve jako lev a říká: Běda, že jsem zbořil svůj domov, že jsem spálil svůj Chrám a své děti vyhnal mezi pronárody. (Babylonský Talmud, Brachot 3a)¹⁸

Rabíni si lámali hlavu nad tím, proč byl zbořen Chrám a nastala dlouhá cesta vyhnanství. (...) Vědělo se, proč byl zbořen první Chrám. Protože lid opustil Boha a modlil se k jiným bohům. Ale tentokrát k žádné modloslužbě nedošlo.¹⁹

„Judea se stala římskou provincií, spravovanou římským senátorem. Ztráta Chrámu byla drastickým zásahem do náboženského sebepojetí Židů v diaspoře i samotné zemi, neboť Chrám byl dosud jeho duchovním centrem. Zánik Chrámu nepochybně znamenal konec jedné epochy a počátek něčeho nového, zrod rabínského židovstva, jemuž se podařilo zachovat židovství po staletí bez Chrámu a centrální moci.“²⁰

1.3. Palestina pod nadvládou Říma a osmanských Turků (a utváření identity bez Chrámu)

„Během obou prvních staletí nové éry vznikl na území, které Římané tehdy nazývali Palestina, hebrejsky psaný spis Mišna, jehož uspořádání a redakci povedl rabi Jehuda ha-Nasi. V příštích třech staletích následovala v aramejštině Gemara ve dvou centrech a dvou verzích: jedna v Galileji, druhá verze, ta důležitější, v Babylonii. (...) Místo státu nyní nastoupila kniha a stala se „portativní vlastí“ Židů, jak to později nazval Heinrich Heine. Kdekoli Židé žili, Bible a Talmud zprostředkovaly jak základy pro každodenní život, tak i návod pro řešení hlubších filozofických otázek.“²¹

„Země Izrael zpočátku neztratila svoji ústřední funkci uvnitř židovského společenství, které se nyní rychle po velkých částech římské říše šířilo. (...) Znovu byl založen *sanhedrin*, nejprve v Javne, později v Galileji. Odkud pak vycházela ústřední rozhodnutí stmelující židovský národ.“²²

¹⁷ Titulem Rabi je míněn rabi Jehuda ha-Nasi.

¹⁸ אָמַר רַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל מִשְׁמִיָּה דְרַב: שְׁלִישׁ מִשְׁמֵרוֹת הָיִי הַלַּיְלָה, וְעַל כָּל מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר יוֹשֵׁב הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשִׁאָג כְּאָרִי, וְאָמַר: "אֵי לִי שְׁבָעוֹנוֹתֵיהֶם הִתְרַבְּתִי אֶת בֵּיתִי וְשָׂרְפָתִי אֶת הֵיכָלִי וְהַגְלִיתִים לְבֵין אוֹמּוֹת הָעוֹלָם" Babylonský Talmud, Brachot 3a, digitální vydání Koren Noé Talmudu Williama Davidsona, s komentářem rabína Adina Even-Israel Steinsaltze, vydalo Koren Publishers s licencí CC BY-NC.

¹⁹ KRUPP, Michael. Osmnáct století Izraele: *Od zániku Chrámu do počátků sionismu*. Praha: P3K, Společnost křesťanů a Židů, 2010, s. 32.

²⁰ Ibid., s. 17.

²¹ BRENNER, Michael. *Malé dějiny Židů*. Praha: Paseka, 2014, s. 54.

²² Ibid., s. 57-58.

(...) „O soukromém životě Židů po zničení jejich svatyně se toho dochovalo pochopitelně méně než o jejich náboženském učení, politických sporech a vojenských konfliktech. Celkem se nabízí obraz, který se nijak zásadně neodlišuje od obrazu jejich okolí. Pro mnohé vesnice a několik málo měst v převážně židovské Galileji jsou pro 2. století doloženy téměř všechny druhy činností z oblasti zemědělství, řemesel i obchodu. (...)“²³

V této době můžeme již sledovat rozmach nově vznikajícího náboženství – křesťanství. Ježíšovi učedníci představují nový atraktivní element v těžké době, kdy se všechny naděje upírají k příchodu Mesiáše. I přes prudký zájem a rychle rostoucí křesťanské obce je křesťanství pronásledovaným náboženstvím, které není v souladu s Říší ani se zákony. „Křesťanství se stalo vládnoucí silou až ve 4. století. Císař Konstantin jej zprvu v roce 313 povolil, o něco později pak dokonce prohlásil za náboženství státní. Nyní se tedy křesťanství vzešlé z náboženství Židů stalo politickou mocí, která se židovství nadřadila.“²⁴

„Na sutinách starého Jeruzaléma dal Hadrianus vybudovat nové město jménem Aelia Capitolina. Židům tam byl vstup zakázán s výjimkou 9. ávu, aby tu v den, kdy byly zničeny oba Chrámy, mohli truchlit.“ Hadrianovy dekrety omezovaly židovské náboženství v jeho základních pilířích. Pod trestem smrti zakazovaly obřizku, šabat a studovny. Kvůli nutnosti přežití byly tyto zákazy akceptovány většinou Židů. Za Antonia Pia byly tyto zákazy zrušeny a když roku 212 císař Caracalla učinil všechny poddané Římské říše římskými občany, se také Židé posunuli z občanů druhé kategorie na rovnoprávné s Římany.“²⁵

Židé se již v této době rozprostřeli po celém Středomoří a Evropě. Velké komunity se začaly tvořit zejména na Pyrenejském poloostrově. Nadvláda Římské říše nad územím Palestiny trvala ještě několik stovek let, během kterých židovské obyvatelstvo střídavě prožívalo prosperitu a útlak. „Nejvýznamnější židovské obce se tehdy nacházely mimo oblasti křesťanského panování, v Babylonii, kterou ovládali Parthové a Sasánovci. Zde existovalo nepřetržité židovské osídlení již téměř tisíc let.“²⁶ V 7. století byla Palestina dobyta muslimy a s výjimkou křížových výprav ve vrcholném středověku toto území ovládali až do pádu Osmanské říše ve 20. století. Rivalita mezi arabskými dynastiemi napříč historií pro mě není tématem této práce. Nekončící války o moc a území jsou příznačné pro celý starověk i středověk nejen na Arabském poloostrově. Důležitým milníkem pro nás ale zůstává rok 1516, kdy Palestina padla do rukou Osmanů a na zůstala pod jejich nadvládou následující čtyři staletí. „Díky velkému bohatství často doprovázeným vzpourami, masakry a válkami izolovala první tři století osmanské nadvlády Palestinu od většiny vnějších vlivů. Po prosperitě osmanské Palestiny v 16. století následoval hospodářský a politický pokles v 17. století. Osmanská kontrola v 18. století byla nepřímá. Dāhīr al-‘Umar (1737–75) vládl politickému životu severní Palestiny téměř 40 let. Aḥmad al-Jazzār, osmanský guvernér Akre, měl kontrolu nad většinou

²³ BRENNER, Michael. *Malé dějiny Židů*. Praha: Paseka, 2014, s. 56.

²⁴ Ibid., s. 61.

²⁵ Ibid.

²⁶ Ibid., s. 63.

Palestiny, a v roce 1799 spolu s Angličany a osmanskou pomocí úspěšně bránil Akre proti Napoleonovi I.“²⁷

Po celou tuto dobu existuje v Palestině malá komunita Židů, která zde etnický a kulturně splývá s místním obyvatelstvem. Významné centrum učenosti nalezneme v Safedu, v centru Galileji. „Židé v Safedu založili místní průmyslové odvětví, rozvíjeli obchod a revitalizovali půdu, která po křížových výpravách zůstala pustá. Zvýšili intelektuální standardy na takovou úroveň, že se Eretz Jisrael stala středem židovského světa.“²⁸ V Evropě mezitím čekalo na židovské komunity mnoho překážek na cestě k tolerančním patentům a částečné asimilaci po Velké francouzské revoluci (1789). Jejich život je závislý přímo na panovníkovi, protože spadají většinou přímo pod něj. Užitek bývá oboustranný. Ekonomicky je panovník podporován bohatými Židy a ti jsou na oplátku pod jeho ochranou. Ale ani tato symbióza není vždy samozřejmostí. Vyhánění Židů bylo běžnou praxí během celého středověku. Těmto aktům předcházely velmi často pogromy. Pohled na tyto komunity se měnil stejně často jako panovníci na trůnu, všeobecná nenávist poddaných k Židům dostávala zelenou podle královských usnesení a nikdo si nemohl být jist, jak s nimi následující monarcha naloží.

„V šestnáctém století byl v Tiberiasu učiněn odvážný pokus o oživení *jišuvu*. „Praktickým sionistou“ byl Don Joseph Nasi, Marrano z Portugalska, který se stal blízkým poradcem velvyslance Sulejmana. V roce 1561 mu dal ruiny Tiberiasu s několika okolními vesnicemi a titulem: „Lord Tiberiasu“. Don Joseph vydal prohlášení vyzývající Židy, aby se přišli usadit do Tiberiasu a pomohli znovu vybudovat město. Zdá se, že chtěl vytvořit jádro poloautonomního židovského státu. Don Joseph poslal dostatečné prostředky na opravu, obnovu a výstavbu. Poskytoval lodě těm, kteří chtěli opustit Evropu, aby přišli za prací a hledali útočiště.“²⁹ Všechny tyto plány však bez zjevného důvodu nakonec ztroskotaly a nikdy se nezrealizovaly. Lze tudíž pouze polemizovat, proč tuto nabídku nevyužila žádná z evropských židovských komunit. Možná v tomto případě sehrála roli příznivá situace, která dávala Židům pocit bezpečí a lepších vyhlídek.

Ale kvůli neustále kolísající situaci v Evropě se nakonec o pár století později Židé přeci jenom rozhodli riskovat život v pusté zemi. Vyhlídky na lepší život, navíc v některých případech posílené o duchovní rovinu, převládly obavy z neznámého.

1.4. Palestina pod osmanskou nadvládou v 19. a 20. století

„Oslabení centrální osmanské moci se na počátku 19. století projevovalo stále zřetelněji. Vládcí jednotlivých provincií vládli prakticky nezávisle na Konstantinopoli a platili pouze tribut

²⁷ KENYON, Kathleen Mary. *Palestine* [online]. 2005 [cit. 2020-06-15]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Palestine>

²⁸ KLING, Simncha. *The People And Its Land*. New York: United Synagogue Of Conservative Judaism, 1988, s. 61.

²⁹ *Ibid.*, s. 62.

z brány. Po smrti Achmeda Paši vládl roku 1804 nad Galileou a pobřežím Sulejman Paša. Ministrem financí zůstal Chajim Farchi a tak byl i nadále ochráncem židovských práv v Zemi otců. Po Sulejmánově smrti v roce 1818 pomohl Farchi na trůn jeho synu Abdalláhovi, který jej „za to“ nechal roku 1820 zavraždit a jeho mrtvolu hodit do moře. V této době žilo v Palestině čtvrt milionu obyvatel a z toho asi jen pět tisíc Židů, přesně dvě procenta celkového obyvatelstva, a dvacet pět tisíc křesťanů. Většina Židů tehdy žila ve „svatých městech“ v Safedu, Tiberiadě, Jeruzalémě a Hebronu. Velkou většinu jich tvořili orientálci a Sefardé. Pouze v Safedu a Tiberiadě existovaly větší aškenázské obce.

V Hebronu se roku 1820 usadila aškenázská obec, společenství chabad chasidů³⁰, známých svým zvláštním mystickým smýšlením.³¹ (...)

„V říjnu 1831 dobyl Ibráhím Paša, syn egyptského Mohameda Aliho Paši, celou Palestinu a Sýrii, bez větší reakce „nemocného muže na Bosporu“. Devět let egyptské nadvlády Palestinu očividně změnilo. Pro židovské obyvatelstvo to bylo období všeobecné prosperity. Ibráhímovy snahy o reformu státní správy a zrovnoprávnění Židů a křesťanů nakonec skončilo arabským povstáním, které bylo ale krutě potlačeno. Ve 40. letech byla obnovena Jaffa a toto přístavní město se nyní stalo nejdůležitější spojkou s Evropou. V polovině 19. století už obec čítala kolem pěti set obyvatel, původem převážně orientálních Židů.“³²

Během egyptské okupace se životní podmínky pro Židy zlepšila, a to hlavně díky přílivu financí od židovských filantropů z Evropy. Je potřeba zmínit zejména sira Mosese Monterfiorioho, který cestoval nejen do Svaté země, ale i do jiných zemí, kde se nacházely významné židovské komunity. On sám byl zbožným Židem, a spolu se svou ženou velmi cítil tíživou situaci nejen evropských Židů. Ve Svaté zemi se pokusil hlavně o právní zabezpečení tamní komunity v Safedu.³³

„V Safedu a okolních vesnicích poznal Montefiore venkovské Židy a židovské rolníky. To Montefiorioho povzbudilo k velkorysé podpoře židovského zemědělství v Zemi Izrael. V roce 1840 předložil Mohamedu Alimu v Egyptě plán, v němž zamýšlel pronajmout si dvě stě vesnic v Galileji a usídlit zde ve velkém stylu Židy jako rolníky. Pro financování projektu založil Montefiore banku se základním jměním čítajícím jeden milion liber. V dopise vyjádřil přání: *... sejít se s pašou v Alexandrii, aby jej tam mohl požádat o ochranu Židů ve Svaté zemi, zvláště Židů v Safedu a Tiberiadě, kteří jsou stále ještě vystaveni rabování a útrapám ... na ruinách znovu vystavět Tiberiadu ... a dovolit Židům pronajmout si pole a vinice pod podmínkou, že pachtýři nebudou muset kromě pachtovného platit ani daně ani jiné odvody.* (Ben Zvi, s. 268)“³⁴

³⁰ Chabad komunita v Safedu pochází z vlny východní evropské imigrace do Izraele v letech 1777–1840. Tato komunita založila v Safedu synagogy a instituce. Viz. <https://www.safed.co.il/chabad-intzfat.html>

³¹ KRUPP, Michael. Osmnáct století Izraele: *Od zániku Chrámu do počátků sionismu*. Praha: P3K, Společnost křesťanů a Židů, 2010, s. 115.

³² Ibid., s. 116.

³³ Ibid., s. 117

³⁴ Ibid., s. 118

„Montefioriho tajemník, ha-Levi, který se s Mohamedem Alim sešel, nemohl od sultána přinést mnoho pozitivního: „Z jeho slov jsem vyrozuměl, že návrh na zřízení židovských sídlišť ve Svaté zemi a v Sýrii v něm vyvolával obavy, že Židé mají úmysl ve své staré vlasti založit nový stát.“ (Ben Zvi, s. 268)³⁵

Kromě toho, že se snažil o získání světových autorit na stranu Židů žijících nejen v Palestině, sám cestoval do Ruska a Maroka, kde požadoval lepší zacházení s Židy, kteří v těchto zemích byli menšinou. Sám se pak velmi angažoval na rozvoji agrikultury, školství a životní úrovně Židů v Palestině. Montefiore však nebyl jediným filantropem, který finančně podporoval židovské osídlení v Palestině.³⁶

Na přelomu 19. a 20. století se o životní úroveň Židů začal zajímat také Baron Edmond de Rothschild. „Baron de Rothschild byl veřejná osobnost známá jako „Zakládající otec Jišuvu“ v době první *aliji*. Po nepokojích v Rusku proti židovské komunitě v letech 1891–1892 se účastnil akcí francouzského výboru, který jim pomáhal s jejich migrací. Jeho zájem o Eretz Jisrael začal již v 80. letech 20. století, zatímco první osídlení založená sionisty měla vážné finanční potíže ohrožující jejich další existenci. V letech 1883–1889 pokryl Baron de Rothschild veškeré výdaje Rishon LeZion, Zikhron Yaaqov, Rosh Pinna a Eqrone a věnoval více než 5 milionů liber na další osady.“³⁷

„Po své první návštěvě Eretz Jisrael v roce 1887 se Rothschild setkal s Leem Pinskerem³⁸ v Paříži, aby prodiskutoval různé aspekty židovského osídlení v Zemi, a nabídl pomoc ve spolupráci s *Hovenej Sion*. Pionýři *Bilu*³⁹ v osadách pod jeho patronací nesouhlasili s tím, co považovali za paternalistický přístup samotného Rothschilda a jeho odborníků, kteří dohlíželi na zemědělskou práci. Až mnohem později, poté, co osady začaly prosperovat, ustoupil tento postoj z nedůvěry a rozhořčení na úctu a uznání. V době, kdy Herzl vydal *Židovský stát*, investoval Rothschild milióny franků do různých podniků v Eretz Jisrael, včetně vinařského průmyslu. Ve snaze získat Rothschildovu podporu pro jeho projekt *Židovský stát*, se Herzl potkal v roce 1896 s Rothschildem v Paříži. Byl ale přijat chladně. Rothschild považoval Herzlův plán za nepraktický. Myslel si, že Eretz Jisrael nebude schopna podpořit masovou migraci, a že Turci nikdy neschválí takový projekt. Obecně věřil, že všem takovým plánům bude muset předcházet tichá a praktická osidlovací práce.

³⁵ KRUPP, Michael. Osmnáct století Izraele: *Od zániku Chrámu do počátků sionismu*. Praha: P3K, Společnost křesťanů a Židů, 2010, s. 118.

³⁶ Ibid., s. 119

³⁷ Dostupné z: <https://knnesset.gov.il/> (citováno 13. 4. 2020)

³⁸ Leon Pinsker byl doktor, zakladatel, vůdce hnutí Hibbat Sion a autor knihy *Autoemancipace*. Narodil se v Rusku v roce 1821. Pevně věřil, že židovský problém lze vyřešit, pokud Židé dosáhnou stejných práv jako ostatní občané. Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/> (citováno 4. 7. 2020)

³⁹ V roce 1882 emigrovalo do Palestiny několik tisíc ruských Židů. Před tím většina Židů, kteří učinili aliju do Izraele, tak činila z náboženských důvodů. V roce 1882 byla také založena nová židovská organizace, která měla pro židovský život v Izraeli velmi odlišný scénář. Skupina se jmenovala BILU, zkratka založená na verši z Izaiáše (2:5), „Beit Ya'akov Lekhu Ve-nelkha“ „Nechte Jakobův dům jít!“ Zakladatelé BILU věřili, že nastal čas, aby Židé žili v Izraeli. Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/>, (citováno 13. 4. 2020)

Kromě toho se obával, že představa o židovském státě by mohla vést anti-semitisty po celém světě k návrhu, aby byli všichni Židů vyhoštěni ze zemí, kde žijí, a poslání do Eretz Jisrael. (...) Rothschild, který byl během svého života ⁴⁰ שומר שבת, založil synagogy kdekoli si osadníci přáli. Během krize v roce 1923 jim udělil velkou dotaci, aby ochránil sionistické školy *jišuvu* před zavřením, ale trval na tom, aby byl respektován jeho názor na židovské vzdělávání. Požadoval, aby školy projevovaly úctu k náboženské tradici tím, že se budou vyhýbat kritice náboženských praktik a výuce biblické kritiky. Věřil, že jakékoli židovské společenství v Palestině může upoutat pozornost světa pouze šířením kultury. V souladu s tím pomáhal Chaimovi Weizmannovi⁴¹ s prostředky na založení Hebrejské univerzity v Jeruzalémě.⁴²

Od 70. let 19. století do 20. let 20. století, přijelo do Palestiny obývané převážně Araby, na 150 tisíc Židů z celé Evropy. Někteří utíkali před pravidelně se opakujícími pogromy v carském Rusku, jiní byli znaveni ideologickou a kulturní arogancí katolické Evropy. Někteří se pouze nadchli myšlenkou zakladatele politického sionismu Theodora Herzla na vytvoření moderního státu pro světové židovstvo. Mnozí z přistěhovalců byli romantici, kterým šlo o to, stanout vlastní nohou na půdě Bohem zaslíbené pravlasti Židů a vzdělávat ji v souladu s příkázáními Tóry. (...)

„V posledních letech 19. a počátcích 20. století se palestínští Arabové podíleli na obecné arabské renesanci. Palestinci našli příležitosti ve službách Osmanské říše a palestínští poslanci seděli v osmanských parlamentech v letech 1877, 1908, 1912 a 1914. Několik arabských novin se v zemi objevilo před rokem 1914. Jejich stránky ukazují, že arabský nacionalismus a opozice vůči sionismu byly silné mezi některými částmi inteligence již před první světovou válkou. Arabové hledali konec židovské imigrace a nákupy pozemků sionisty. Počet sionistických kolonií, většinou dotovaných francouzským filantropem Rothschildem, však vzrostl z 19 v roce 1900 na 47 v roce 1918, i když většina Židů byla obyvateli měst. Populace Palestiny, převážně zemědělské, byla v roce 1914 asi 690 000 (535 000 muslimů; 70 000 křesťanů, z nichž většina byli Arabové a 85 000 Židů).“⁴³

V době rozvoje kapitalismu a všeobecně se rozšiřující myšlenky liberalismu se dal do pohybu asimilační proces. Do té doby skupiny žijící na okrajích společnosti nyní dostaly šanci se včlenit do většinové společnosti. Pro Židy to znamenalo zejména opuštění ghett, které je oddělovalo od zbytku měšťanstva. Nyní mohli vykovávat všechny druhy povolání, zastupovat vysoké úřady, a dokonce studovat na univerzitách. Tento zásadní krok, který jim dokořán otevřel brány do evropské společnosti, měl ale přeci jen jeden negativní dopad. Pouto se zemí, odkud pocházeli, bylo zejména v novověku na rovině spíše duchovní.⁴⁴ Touha po návratu je stále neodmyslitelnou součástí liturgie,

⁴⁰ Shomer Shabat = „střežící šabat“ – zbožný Žid

⁴¹ V roce 1918 byl Weizmann jmenován vedoucím sionistické komise vyslané do Palestiny britskou vládou, aby radil o budoucím vývoji země. Tam položil základní kámen Hebrejské univerzity.

⁴² WIGODER, Geoffrey. New Encyclopedia of Zionism and Israel. Fairleigh Dickinson University Press, 1994, s. 1125-26.

⁴³ KENYON, Kathleen Mary. *Palestine* [online]. 2005 [cit. 2020-06-15]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Palestine>

⁴⁴ MENDEL, Miloš. *Židé a Arabové – dialog idejí a zbraní*. Prachatic: Rovina, 1992, s. 12-13.

chybí však v ale reálném životě. Samotný proces asimilace tomuto faktu nijak nepomohl, a Židé byli od myšlenky návratu nejdál za celou dobu exilu.

„Proces asimilace neprobíhal rovnoměrně. Byl přímo závislý na úrovni ekonomického a sociálního vývoje. Proto v průmyslově vyspělých zemích Evropy, kde již byly plně položeny základy kapitalistických vztahů, byl proces asimilace Židů koncem 19. století téměř dokončen, zatímco v carském Rusku, Polsku a na Balkáně se židovské obyvatelstvo jen s obtížemi vyrovnávalo s antisemitskými předsudky a pogromy, jež byly nezřídka záměrně organizovány vládnoucími institucemi ve snaze odvést pozornost společnosti od krajně neutěšených poměrů a svalit všechnu vinu za bídu a útlak na Židy. (...) Z řad ruských Židů vyšel první impulz k obraně proti carismu a antisemitským vlnám cestou programové izolace a odchodu do „zaslíbené země“. Tím spíše zapůsobila na část východních Židů výzva vídeňského židovského novináře Theodora Herzla a prvních stoupenců sionistického hnutí ke sjednocení „židovského národa“ a k návratu do Palestiny.“⁴⁵

Mezitím co hospodářský vývoj východní Evropy brzdil v mnoha případech režim vládnoucích monarchií, západní Evropa prožívala velký společenský i ekonomický rozmach. Například v Německu nebo ve Francii byla asimilace židovského obyvatelstva téměř dokončena, mnohdy patřili Židé k vyšším vrstvám společnosti. Nezanedbatelné množství z nich stálo v čele vlád zemí, které jim byly domovem. Touha nebo potřeba po změně prostředí pro ně nebyla zásadní, a ve většině případů neexistující. Proto první vlny přistěhovalectví lze sledovat spíše ze zemí východní Evropy. Proto také většina hnutí, která lobovala za emigraci do Palestiny, pocházela z Ruska nebo Polska.⁴⁶

„Židovští nadšenci přicházeli ze země, na níž si tehdy dělaly záslusk evropské mocnosti chystající se rozdělit si upadající Osmanskou Říši, jejíž součástí Palestina byla. Sionisté se v Palestině usazovali a za vysoké ceny si pronajímali kousky vyprahlé půdy, kterou arabští latifundisté považovali za naprosto neúrodnou. (...) Palestina je poměrně malým územím, ale na přelomu 19. a 20. století byla dost velká na to, aby tam vedle sebe mohla žít, a dokonce v jistém smyslu spolupracovat, dvě etnická společenství – domácí Arabové a židovští kolonialisté. Sionistické hnutí v Evropě však mělo svou pevně stanovenou strategii. Rozvíjelo se v konkrétních mezinárodně politických podmínkách, které vytvořily předpoklady pro naplnění snu židovských nacionalistů. Romantický sen o židovském státu se nakonec stal skutečností. (...) Sionismu jako moderní nacionalistické hnutí si vytyčil za cíl získat nebo dobýt pro Židy území, vytvořit společný jazyk a dosáhnout státní svébytnosti.“⁴⁷

Je ale třeba také zmínit, že sám Herzl nebyl jednoznačně vyhraněn pro Palestinu. V jeho případech šlo zejména o řešení „židovské otázky“ jako politické skutečnosti. Neupíral se na konkrétní území, a svůj program rozvíjel s ohledem na vícero destinací hromadné migrace. Ve svých

⁴⁵ MENDEL, Miloš. *Židé a Arabové – dialog idejí a zbraní*. Prachovice: Rovina, 1992, s. 13.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Ibid., s. 14-15.

myšlenkách však nebyl sám. Podobné smýšlení sdílel s Leonem Pinskerem. Všechny alternativy k Palestině však ztroskotaly. Židé totiž mohou žít na mnoha místech. Židovský stát ale nemůže.⁴⁸

⁴⁸ AVINERI, Shlomo. *Theodor Herzl a založení židovského státu*. Praha: Sefer, 2017.

2. Návrat na Sión ve středověké literatuře

Tento jev můžeme velice snadno pozorovat nejen v liturgii, ale také v literatuře. V liturgii se touha po návratu vyskytuje prakticky v každodenních modlitbách. Nikde není touha Židů po Siónu vyjádřena důsledněji a horlivěji než v modlitební knize. Po celá staletí exilu se věřící Židé modlili za návrat na Sión, za navrácení Jeruzaléma do jeho bývalé slávy a za obnovu Chrámu. V modlitbě je věřící poučen, aby směřoval na východ, směrem k Izraeli. V ranní bohoslužbě Židé říkají: „Přived' nás v klidu ze čtyř rohů země a zaved' nás vzpřímeně k naší zemi.“⁴⁹ V *amidě*, která je jádrem ranních, odpoledních a večerních modliteb, existuje několik požehnání souvisejících s náboženskými a národními požadavky a touhami Izraele: modlitba za shromažďování exulantů; žádost o zavedení suverenity Boží a o vládu spravedlnosti poctivých vůdců; a modlitby za přestavbu Jeruzaléma a Siónu.⁵⁰ Takto bychom mohli jmenovat a popisovat celou řadu příkladů, kde se setkáváme s vyjadřováním touhy izraelského lidu po Siónu. Liturgie je tímto jevem naplněná po celý rok.

Ráda bych se však zaměřila na poezii, která si nakonec také našla cestu do některých ritů liturgie, a dodnes zdobí liturgii některých vysokých svátků. Básníci chválili Izrael za to, že zůstal věrný i přes všechna jejich soužení. Vyhoštění Židů ze Španělska v roce 1492 vedlo k novému rozkvětu hebrejských španělských stylů poezie v tak široce rozptýlených židovských komunitách, jako jsou ty v Turecku, Řecku, severní Africe a v Eretz Jisrael. Myslím si ale, že neexistuje žádné výraznější vyjádření touhy izraelského lidu po Siónu než v jejich poezii. Přístupy ke skládání poezie o Siónu jsou stejně rozmanité jako osobnosti básníků, jejich země pobytu a politické klima doby, ve které psali. Pro svou práci jsem si vybrala dílo a život Yehudy Halevi, který tuto touhu nakonec aplikoval na svůj vlastní život a učinil aliju do Eretz Jisrael.

2.1. Touha po návratu v díle Yehudy Halevi

Yehuda Halevi (1075–1141) byl španělský básník a filozof. Dodnes je považován za jednoho z největších hebrejských básníků všech dob a jeho liturgická poezie se objevuje v několika modlitebních ritech. Jeho filozofická práce, *Kuzari*⁵¹, je jedním z velkých mistrovských děl židovské filozofie. Ke konci svého života pocítil zvláštní silnou touhu po zemi Izrael, vedoucí ho nejprve do Egypta, kde chvíli zůstal, a pak se nalodil do Izraele. Ačkoli legenda připisuje jeho zánik kopytům

⁴⁹ והביאנו לשלום מארבע כנפות הארץ, ותולכנו קוממיות לארצנו

⁵⁰ SKOLNIK, Fred a Michael BERENBAUM. Encyclopaedia Judaica vol. 2. 2. vydání. Jeruzalém: Keter Publishing House, s. 73-74.

⁵¹ Kniha Kuzari je založená na příběhu, který dosáhl Španělska v desátém století, mnoho let poté, co se údajně odehrál (přibližně v osmém století). Khazarští lidé žili na pobřeží Kaspického moře. Příběh se točí kolem krále, který snil stejný sen jako jeho generál, o sporu mezi představiteli Byzancie a Arábie, kteří se pokoušeli převést krále na křesťanství nebo na islám, respektive na vyznání, které tajně praktikoval každý z nich, o nadřazenosti judaismu nad vírou jeho protivníka, a o hromadném konverzi království Khazar na judaismus. Dostupné z: <https://www.etzion.org.il/> (citováno 5. 4. 2020)

arabského jezdce v Jeruzalémě, neexistuje v současné době žádný přesvědčivý důkaz o tom, co ho upoutalo a zda skutečně dosáhl Izraelské země.⁵² Jeho současník Moses Ibn Ezra napsal, že Yehuda Halevi byl „hvězdou vycházející z Kastilie, která má osvětlit svět.“ Ve svých básních byl Halevi skutečně sionovou harfou. (...) Ve výmluvných a vášnivých verších vyjádřil nejhlubší touhu svých lidí. Ve svých mladších letech psal světskou i náboženskou poezii, ale jeho písně lásky a přátelství bledly ve srovnání s jeho *sionidy* a Božími písněmi. Do liturgie bylo začleněno více než tři sta jeho básní. Během *Tisha B'Av*, kdy je destrukce Chrámu oplakávána půstem a modlitbou, je Haleviho „Óda k Siónu“ recitována s milujícími emocemi. Slovy, která se stala nesmrtelnými, zachytil touhu svých bratrů po Jeruzalémě a Eretz Jisrael.⁵³

ÓDA NA SÍÓN

Sión! Nechceš se zeptat, jestli je pokoj s tvými zajatci
Že hledají tvůj mír – který snědl zbytky tvých stád?
Ze západu a východu, ze severu a jihu – pozdrav
„Mír“ zdaleka a zblízka, vezme tě ze všech stran;
A pozdrav od zajetí touhy, dávající jeho slzy jako rosa
z Hermonu, a touha nechat je padnout na tvoje kopce.
Kvilit za své trápení, jsem jako šakali; ale když sním
o návratu do tvého zajetí, jsem harfou pro tvé písně.
Mé srdce pro Bethel a Peniel touží bolavě,
K Mahanaim a všem místům, kde se setkali tví čistí.⁵⁴

Halevimu nestačilo, že *Šechina* (Boží přítomnost) byla s židovským lidem neviditelně ve Španělsku (diaspoře). Je zapotřebí viditelné společenství se *Šechinou*, protože je to proroctví, a proroctví předpovídalo návrat k lidu dříve, než přijde Mesiáš. Viditelné přijetí – *Urim a Tummim*⁵⁵ mozaických časů – je možné pouze v Eretz Jisrael nebo zahrnující Izrael (Kuzari 91, 293). Vykoupení bylo tedy pevně svázáno se zemí. Protože španělské židovstvo nechtělo mít nic společného s Palestinou (stejně jako babylonští a egyptští Židé byli spokojeni, protože žijí v exilu), bylo úkolem

⁵² Dostupné z: <https://www.sefaria.org/> (citováno 6. 4. 2020)

⁵³ KLING, Simcha. *The People And Its Land*. New York: United Synagogue Of Conservative Judaism, 1988, s. 51-52.

⁵⁴ Vlastní překlad z angličtiny (celý anglický originální text básně na nachází v příloze, viz Příloha č. 1)

⁵⁵ Kněžské zařízení pro získání věštby. Na oděvu nejvyššího kněze ležel náprsník – pás vyložený 12 drahými kameny s vyrytými jmény 12 kmenů Izraele – které držely Urim a Thummim (Exodus 28: 15–30; Leviticus 8:8). Prostřednictvím Urimu se kněz ptal YHVH jménem vládce; byli jedním ze tří legitimních způsobů, jak získat věštbu v raném Izraeli (Urim, sny, proroci; 1.Samuelova 28:6). Vzhledem k orakulární povaze Urimu se náprstek nazývá „náprsník rozhodnutí“. Právo na práci s touto věštbou bylo vyhrazeno pro levijce (Deuteronomium 33:8). Dostupné z: SKOLNIK, Fred a Michael BERENBAUM, *Encyclopaedia Judaica vol. 20*. 2. vydání. Jeruzalém: Keter Publishing House, 2007, s. 422.

Haleviho vyvolat v izraelských pocit naléhavosti pro zemi jak pro osobní, tak pro národní Vykoupení.⁵⁶

Jak Halevi správně poznal, srdce španělského židovstva ve 12.století bylo nemocné. Zatímco se mu podařilo duchovně uzdravit návratem k Bohu a k Sionu, španělští Židé preferovali světské ozdoby před duchovními drahokamy. Duchovně onemocní zůstali díky inkvizici a vyhnání v roce 1492. Pouze luriánská kabala v 16. století znovu vdechla život do suchých kostí *Adama Kadmona* (mystického Adama) v Eretz Jisrael, ale Mesiáš ještě nepřišel.⁵⁷

Ani Haleviho cesta do Palestiny nebyla nekritizovaná. Když jeho přítel, hlavní soudce židovské komunity v Alexandrii, sbíral a publikoval poezii, kterou psal při svém pobytu v Egyptě, způsobil rozruch, protože pro kajícíky to nebylo dostatečně závažné. Ale proč bych měl být kajícím? Co se týče Sionu, byl to radostný milenec Boží, který měl právo radovat se z myšlenky na společenství se *Šechinou* v Zemi. Čas pokání byl za ním. „Vybral jsem si dům Všemohoucího před chatrnými chatami“.⁵⁸

⁵⁶ SCHMIDT, Gilya G. The Soul, God, and Zion in the Poetry of Yehuda Halevi. *Mystics Quarterly*. Penn State University Press, 1996, **22**(4), s. 154-155

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Ibid.

2.2. Moshe ben Nachman

Nachmanides (1197-1270) byl nejvýznamnějším halachistou své doby. Stejně jako Maimonides před ním, byl Nachmanides Španěl, který byl lékařem i velkým učencem Tóry. Na rozdíl od racionalisty Maimonida měl však Nachmanides silné mystické sklony. Historik Graetz o něm řekl: „Talmud byl pro něj ve všem; v jeho světle se díval na svět, události minulosti a utváření budoucnosti“.⁵⁹ Nachmanida lze označit za jednoho z prvních sionistů historie, protože prohlásil, že je *mitzva* ovládnout Izrael a žít v něm. Řekl: „Dokud bude Izrael okupován, bude země považována za podřízenou Jemu.“ Nachmanides toto přikázání splnil a během křížových výprav se přestěhoval do Svaté země poté, co byl vyloučen ze Španělska kvůli svým polemikám.⁶⁰

V roce 1257 odcestoval z Akka do Jeruzaléma, kde ho zasáhla pustina města. Budovy byly zchátralé a opuštěné. Židů tam bylo tak málo, že nemohl najít ani 10 mužů na *minjan*, aby se mohl modlit. V dopise svému synovi Nachmanides napsal: „Mnohé jsou opuštěná místa, a velké je jejich znesvěcení. Čím posvátnější místo, tím větší devastaci utrpělo. Jeruzalém je nejvíce pusté místo ze všech.“ Přesto Nachmanides viděl naději. Vzpomněl si na verše Tóry (Leviticus 26:32-33), ve kterých Bůh popisuje Izrael během období vyhnanství: „Sám zpustoším zemi tak, že nad ní strnou i vaši nepřátelé, kteří se v ní usadí. ...takže se vaše země stane pustinou a vaše města se promění v trosky.“^{61 62}

Nachmanides napsal v komentáři k tomuto verši:

„To, co zde Bůh říká: „Sám zpustoším zemi tak, že nad ní strnou i vaši nepřátelé...“ představuje dobrý směr, který prohlašuje, že během všech našich vyhnanství naše země nepřijme naše nepřátele. To je pro nás velký důkaz a ujištění, protože v celém obydleném světě člověk nemůže najít tak dobrou a rozlehlou zemi, v níž se vždy žilo, a přesto je stejně zničená jako dnes. Od té doby, co jsme ji opustili, nepřijala žádný národ ani lidi, a všichni se snaží ji osídlit, ale bez úspěchu.“ Vskutku, během mnoha staletí izraelského vyhnanství ze své země se žádnému dobyvateli nikdy nepodařilo trvale osídlit tuto zemi nebo způsobit rozkvět pouště. Na troskách Jeruzaléma Nachmanides viděl splnění Božího slibu, že země čeká na návrat Židů.“⁶³

2.3.1. Komentář k Numeri 33:53

Nettler uvádí, „že Nachmanides ve svém komentáři k Numeri 33:53 učí: ...“je nám přikázáno převzít tuto zemi... neměli bychom ji opustit v rukou jiných lidí nebo ji nechat ležet ladem... je nám přikázáno vstoupit do této země, dobýt její města a usadit tam naše kmeny... toto je jeho příkaz o dobytí...“ Tento zdroj byl citován jako závazná normativní autorita, mimo jiné v důležitém

⁵⁹ KLING, Simncha. The People And Its Land. New York: United Synagogue Of Conservative Judaism, 1988, s. 58.

⁶⁰ Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org> (citováno: 13. 4. 2020)

⁶¹ Leviticus 26:32-33, *Bible: Český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 1995.

⁶² DOMNITCH, Larry: *How Nachmanides Rebuilt Jerusalem* [online]. 2005 [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: <https://www.aish.com>

⁶³ Ibid.

rozhodnutí Izraelské rady Hlavního rabinátu v čele s rabínem Shelomo Gorenem a schváleném Menahemem Beginem. S odkazem na další biblické a talmudické zdroje Rada doplnila, že zákaz podstoupení některého z okupovaných území je nutně odvozen od skutečnosti, že vlastnictví země je božsky nařízeným dědictvím.⁶⁴

„Mesianismus ztělesněný v zemi Izrael je doktrínou společnou sekulárním i náboženským sionistům. Kookova vize a aspirace se nejvíce podobá těm sionistickým teoretikům, kteří založili svou filozofii na znovuzískání smlouvy pro židovský lid.“⁶⁵

Ramban kodifikoval jako jedno z biblických přikázání *mitzvu* o zdědění a usazení se v zemi Izrael: מצוה רביעית שנצטוונו לרשת הארץ אשר נתן ה' לתברך ויתעלה לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב ולא נעזבה. - „Čtvrtá *mitzva*, kterou jsme dostali, je dobýt zem, kterou Bůh dal Abrahámovi, Izákovi a Jákobovi, a nenechat ji v rukou jiných národů nebo na prázdno.“⁶⁶

Dále cituje následující verš jako zdroj této *mitzvy*: והורדתם את בארץ וישבתם בה כי לכם נתתי בארץ: „Podrobíte si tu zemi a usadíte se v ní. Tu zemi jsem dal vám, abyste ji obsadili.“⁶⁷

Ramban přináší řadu dalších důkazů pro svůj názor: לעולם ידור אדם בא"י אפי' בעיר שרובה עובדי כוכבים, ואל ידור בחו"ל ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל – דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוצה לארץ – דומה כמי שאין לו אלוה, שנא': ויקרא כ"ה (לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים, וכל שאינו דר בארץ אין לו אלוה? אלא לומר לך: כל הדר בחו"ל – כאילו עובד עבודת כוכבים; וכן בדוד הוא אומר): שמואל א' כ"ו (כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים, וכי מי אמר לו לדוד לך עבוד אלהים אחרים? אלא לומר לך: כל הדר בחו"ל – כאילו עובד עבודת כוכבים). „Člověk by měl vždy žít v Eretz Jisrael, dokonce i ve městě, které je většinou obýváno nežidy, a ne v Diaspoře, ve městě, které je většinou obýváno Židy. Pro všechny, kteří žijí v Eretz Jisrael je to jako by měli Boha, a všichni, kdo žijí v diaspoře je to jako by neměli Boha. Jak říká (Leviticus 25:38) „Já jsem Hospodin, váš Bůh, já jsem vás vyvedl z egyptské země, abych vám dal Kenaanskou zemi a byl vám Bohem.“ A každý, kdo žije v Diaspoře, nemá Boha? Spíše to znamená, že každý, kdo žije v Diaspoře je, jako by uctíval modly, a podobně to říká David (1. Samuelova 26:19) „Vždyť mě dnes vypudili, abych se nemohl podílet na Hospodinově dědictví, jako by řekli: „Jdi sloužit jiným bohům.“ Komu řekl David, aby se klaněli jiným bohům? Spíše to znamená, že každý, kdo žije v Diaspoře je, jako by uctíval modly.“⁶⁸

Ramban také cituje příběh v Sifre, ve kterém R'eheah b. Beteira, R 'Mattiah b. Cheresch, R 'Chananiah b. Achi, R 'Yehoshua a R' Natan opouštějí Eretz Jisrael. V jednu chvíli si vzpomněli na Eretz Jisrael, zvedli oči, začali plakat a roztrhali si šaty, citující verš: „A budete disponovat zemí

⁶⁴ NETTLER, Ronald. Muslim-Jewish Encounters: Intellectual Traditions and Modern Politics. 1. Velké Británie: Routledge, 1998, s. 112.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Ramban, komentář k Maimonidově kodifikaci biblických předpisů.

⁶⁷ Numeri 33:53, *Bible: Český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 1995.

⁶⁸ Babylonský Talmud, Ketubot 110 b, digitální vydání Koren Noé Talmudu Williama Davidsona, s komentářem rabína Adina Even-Israel Steinsaltze, vydalo Koren Publishers s licencí CC BY-NC.

a budete v ní bydlet, protože jsem vám dal zemi, abyste ji vlastnili.“ Řekli, že „život v Eretz Jisrael je srovnatelný s dodržováním všech ostatních mitzvot dohromady.“⁶⁹ ⁷⁰

⁶⁹ Sifrej, Parashat Ree

⁷⁰ RABBI BRANER, Kenneth. The Mitzvah of Living in the Land of Yisrael: Is it a Biblical Commandment? [online]. [cit. 2020-04-12]. Dostupné z: https://www.yutorah.org/togo/5768/yomhaatzmaut/articles/Yom_HaAtzmaut_To-Go_-_5768_-_Rabbi_Kenneth_Brander.pdf

3. Zrod sionistické myšlenky

3.1. Zvi Hirsh Kalischer

Zvi Hirsh Kalischer (1795-1874) byl rabín, průkopník sionismu a silný oponent reformního judaismu. Většinu života strávil jako rabín v Thornu a sloužil zde bez platu. V roce 1882 prohlásil, že vykoupení Siónu bude muset začít akcí židovského lidu; potom by následoval mesiášský zázrak. Často musel hájit tyto názory proti rabínským odpůrcům v Evropě a Eretz Jisrael, kteří trvali na tom, že Židé budou muset čekat na Mesiáše, aniž by podnikli jakékoli kroky, aby urychlili jeho vysvobození. Jeho svazek *Derishat Tziyon veHevrat Eretz Noshevet* z roku 1862 byl ve skutečnosti první hebrejskou knihou, která se objevila ve východní Evropě na téma moderního židovského zemědělského osídlení v Eretz Izrael.⁷¹

Kalisher svoje přesvědčení o náležité a okamžité akci židovstva v otázce návratu do Eretz Jisrael šířil nejen jako myšlenku, ale také podle toho žil. Cestoval po celém Německu, aby žádal bohaté a vlivné Židy o pomoc při budování osídlení v Eretz. V roce 1864 stál za vznikem Ústředního výboru pro osídlení v Eretz Jisrael v Berlíně. Na jeho popud byla v roce 1870 založena zemědělská škola Mikve Yisrael. Po naléhavých zprávách od osadníků, kteří si stěžovali, že podmínky v zemi nejsou příznivé pro zakládání osad navrhl, aby jejich členové skloubili zemědělskou činnost s obranou, a tak se budou moc chránit před případnými útoky.⁷²

„Ačkoli přijal tradiční aškenázské ortodoxní vzdělání, kombinoval své talmudické znalosti s širokou četbou středověké a moderní filozofie. Ve své knize *Emunah Yesarah* sice prosazoval *halachu*, přesto však omlouval filozofii, která zpochybňovala náboženské přesvědčení. Upozornění, které použil k vysvětlení tohoto zdánlivě radikálního odklonu od ortodoxie, spočívalo v tom, že takové filozofování je přijatelné pouze tehdy, když jednotlivec zahájí bádání a priori vírou v hodnotu a božství příslušných zákonů. (...) Zatímco reformátoři v podstatě vyzývali k individuální emulaci pohanů pomocí židovské asimilace, Kalischer působil proti hromadné emulaci pohanů prostřednictvím oživeného židovského nacionalismu. Uznal samozřejmě, že národní boje jsou bolestivé procesy, a uvědomoval si, že bude vyžadovat trvalé úsilí, než bude možné dosáhnout úspěchu v Eretz Jisrael. Přesto silně cítil, že Židé musí začít vykoupením samotné země, protože to bylo jediné řešení problémů židovského anacionalistického *Weltanschauung*⁷³. Rovněž nepředvídal přesídlení; naléhal na obnovení obětí v Chrámu poté, co se tam usadí většina Židů. Kalischer našel

⁷¹ WIGODER, Geoffrey. *New Encyclopedia of Zionism and Israel*. Fairleigh Dickinson University Press, 1994, s. 785.

⁷² Ibid.

⁷³ konkrétní filozofie nebo pohled na život; světový pohled na jednotlivce nebo skupinu

tradiční zdroje teologické podpory, aby podpořil tyto zdánlivě radikální myšlenky a zabránil tradicionalistické opozici.⁷⁴

Jeho osobu odlišovalo od předešlých generací hlavně to, že přestal ubírat pozornost k vykoupení přicházejícímu z Boží vůle. Svůj postoj odvozoval od mnoha zdrojů – od Bible až po Kabalu. Věřil, že by člověk neměl čekat až Hospodin sestoupí a dá pokyn, aby jeho lid odešel do Svaté země. Doufat v takový akt je podle něj naprosto nemyslitelné. A právě tím se tak velmi odlišoval od učenců před ním. Celých osmnáct set let tím pádem mohlo být jen zbytečné čekání na příchod něčeho, co se bez lidské činnosti nedá do pohybu.⁷⁵

„V úvodu svého dalšího významného díla *Rishon L'tzion*, publikovaného roku 1864, Kalischer napadl vážnou otázku, **zda je dovoleno jednotlivci odejít do Eretz Jisrael ještě před spasitelským vykoupením**. Uznal, že mnoho autorit uvedlo, že Rabbi Yehuda byl měl být vzat doslovně v jeho tvrzení, že „všichni, kteří jdou z Babylonu do Eretz Jisrael, porušují pozitivní přikázání, jelikož Jeremiáš prohlásil „do Babylónu budou přivedeni a zůstanou tam, dokud je nezavolám“. Kalischer nicméně tvrdil, že to bylo neplatné z několika důvodů, z nichž hlavní je skutečnost, že Ezra byl vybrán Bohem, aby se vrátil na Sión, čímž naplnil toto konkrétní proroctví. Dále poukázal na to, že prorocký výrok nemůže nahradit biblický příkaz, v tomto případě „zdědíte zemi a budete v ní přebývat“.⁷⁶

Jeho argumentace zde byla zvláště vyprávěna, protože rabínské popření Ježíšova proroctví bylo založeno na stejném argumentu biblické svrchovanosti. Nakonec Kalischer účinně potlačil argument, že osadníci nemohou plnit všechny *mitzvot* závislé na Zemi. Působící úžas odpověděl: „dovolte nám se podívat, kolik *mitzvot* budou schopni dodržovat.“ Ve skutečnosti sám Ramban tvrdil, že pouhé osídlení Eretz Jisrael samo o sobě představuje *mitzvu*.⁷⁷ (...)

„Pro Kalischera zbývala jedna otázka. Proč bylo devatenácté století tak příznivé? Proč po osmnácti letech rozptýlení? Jeho odpověď byla, že „od doby zničení Chrámu až donedávna jsme neměli židovské vůdce, jaké máme dnes.“ Poprvé prohlásil, že Židé mohou ovlivnit světské vládců mocí a bohatstvím a nemusí se pouze spoléhat na milost a dobrou vůli vládních orgánů. Jeho původním plánem bylo, aby tito bohatí a vlivní Židé, zejména Rothschild a Montefiore, našli v Eretz Jisrael osadu, která by přitahovala jiné „bohaté Židy, které jejich bratři respektují pro své filantropické srdce“. Plán by měl čtyři fáze: nákup měst, polí, vinic; migrace Židů z Polska, Ruska a západní Evropy, kteří budou zemi obdělávat pro tyto dobrodince pod vedením zemědělských

⁷⁴ LEHMAN-WILZIG, Sam N. Proto-Zionism and Its Proto-Herzl: The Philosophy and Efforts of Rabbi Zvi Hirsch Kalischer. Tradition: A Journal of Orthodox Jewish Thought. USA: Rabbinical Council of America (RCA), 1976, 16(1), s. 56-60.

⁷⁵ Ibid., s. 56-60.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Viz.str. 12

odborníků; zřízení milice, která bude hlídat arabské záškodníky; a konečně zřízení zemědělské školy, která bude vzdělávat další generace a doplňovat jejich náboženské vzdělání.“⁷⁸

Z počátku se mu podařilo dostat až k samotným Rothschildům a získat si jejich pozornost, avšak poté, co předložil svůj plán, jak finanční, tak diplomatický, můžeme jen těžko mluvit o úspěchu. Právě naopak. Byl odmítnut velmi vlažnou a neosobní odpovědí. Když měl pak možnost pohovořit i s Montefiorem, i zde tvrdě narazil, jelikož sir Montefiore měl již sám svou vlastní vizi, a nehodlal z ní slevit nebo ji měnit podle Kalischerova plánu. V Eretz navíc už několik osad financoval a sám se tam několikrát podíval. O Kalischerově vlivu ale můžeme mluvit jen stěží.⁷⁹

Zajímavý pro mě zůstává fakt, že byt' oba tito muži velmi toužili po návratu Židů do jejich domoviny, jakékoli jiné návrhy a představy, které jim byly předkládány, se nikdy neshodli s jejich vlastní vizi. Oba přitom byli velmi zbožní a dalo by se čekat, že budou Kalischerovým západem ohromeni. Do jaké míry však sledovali své vlastní zájmy, je těžké posoudit.

„V tuto chvíli Kalischer nevěděl, že rabbi Judah Bibas a jeho mladší kolega rabbi Judah Alkalai měli podobné představy o přesídlení Eretz Jisrael. Bibas tvrdil, že k návratu na Sión není nutná pouze modlitba a půst, ale skutečné přesídlení. Byl hluboce ohromen nacionalistickým povstáním Řeků, a tak nesl věci o krok dále než Kalischer a obhajoval použití síly pro Židy, pokud je to nezbytné k dosažení jejich národních cílů. Alkalai předpověděl, že století 5600 bude příznivé pro přesídlení. Ve své knize *Shalom Yerushalayim* navrhl koncept „*Keren L'umit*“ - desátek deseti procent, které má každý Žid za tímto účelem zaplatit. Pokud jde o mesianistické spasení, Alkalai rozlišoval mezi „Mesiášem z Josefa“ a „Mesiášem z Davida“, přičemž první z nich byl vybrán rabíny Evropy, aby vedl migraci do Eretz Jisrael, a druhý, který dorazí po znovuvybudování Chrámu: „Je zřejmé, že Mesiáš z Davida se neobjeví z tenkého vzduchu v ohnivém voze s ohnivými koňmi, ale přijde, pokud se izraelské děti přikloní k úkolu připravit se na něj.“ Toto bylo konečné ospravedlnění Kalischerova „radikálního“ zlomu od tradičního pasivního mesianismu.“⁸⁰

Byť byla tato kapitola věnována pouze Kalischerovi, nalezneme mezi jeho současníky ještě mnoho osobností, které smýšlely podobně jako on. Velmi podobnou filozofii jako Kalischer zastával i Alkalai, kdy oba opustili starý koncept klasického mesianismu a prosazovali nový pohled na konec exilu a příchod Mesiáše. Jejich myšlenka však nemohla být úspěšná. Svědčí o tom už fakt, že v době, kdy oba muži žili se už Evropou linul duch liberalismu a rozvoje jak sociálního, tak ekonomického, a proto moderní myšlenka židovského nacionalismu nebyla úspěšná v letech, kdy působili. Této zásadní změně v postavení Židů v 19. století mluvím již v první kapitole. Skutečně, ve chvíli, kdy

⁷⁸ LEHMAN-WILZIG, Sam N. *Proto-Zionism and Its Proto-Herzl: The Philosophy and Efforts of Rabbi Zvi Hirsch Kalischer. Tradition: A Journal of Orthodox Jewish Thought*. USA: Rabbinical Council of America (RCA), 1976, 16(1), s. 56-60.

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Ibid., s. 62-63.

jen na chvíli přestali být terčem diskriminace a celkového opovržení se pocit bezpečí a prosperity přehoupl přes fakt, že byli celá staletí tolerováni jako jedna z nejspodnějších vrstev obyvatel.

Později však tyto myšlenky převezmou jiní, kteří je zasadí do trochu jiné doby a kontextu.

4. Abraham Isaac Kook

4.1. Život a dílo

Abraham Isaac Kook byl ortodoxní rabín, první aškenázský vrchní rabín Britské Mandátní Palestiny v Zemi Izrael, zakladatel Yeshiva Marcaz HaRav, židovský myslitel a kabalista. Je považován za otce náboženského sionismu. Tento rabín, původem z Litvy, se v roce 1904 vydal do tehdejší Palestiny pod správou Osmanské říše, kde vzápětí převzal rabínský post v Jaffě. V této době byl literárně velmi činný a zároveň udržoval korespondenci s jemenskými židovskými komunitami. V roce 1919, po svém návratu z Velké Británie, byl zvolen Vrchním rabínem v Jeruzalémě. Od této doby můžeme sledovat jeho impozantní působení coby spojky mezi sekulárními osadníky a náboženskými komunitami proudícími do Eretz. Stal se prvním aktivním ortodoxním propagátorem migrace do Izraele, a zastáncem myšlenky o brzkém příchodu mesiáše i skrze sekulární sionismus.⁸¹

„Ještě během svého pobytu v Lotyšsku napsal eseje uvádějící ideály náboženského nacionalismu. V Jaffě pak pokračoval v rozvíjení své národní náboženské filozofie, pomáhal osadníkům a snažil se je ovlivnit ve prospěch náboženského plnění. Ve svém pojednání *Etz Hadar* (1907) se Rabbi Kook snažil propagovat prodej *etrogim* (citrónů používaných při liturgii svátku Sukot). V roce 1909 povolil osadníkům za zvláštních okolností, aby během „šabatového“ roku obdělávali půdu, a tento svůj postoj později vysvětlil ve svém pojednání *Shabbat ha-Aretz*. Obhajoval své názory proti ostrým útokům ostatních ortodoxních rabínských autorit, vyzdvihující fakt, že jeho rozhodnutí byla v zájmu obnovy židovské domoviny. (...) I když byl Kook úzce spojen s hnutím *Mizrachi*, byl přátelský ke všem sionistickým politickým stranám, cenil jejich podíl na práci na přestavbě vlasti a zároveň se snažil přiblížit je ideálům židovské tradice. Jeho nacionalistické názory a jeho laskavý, tolerantní postoj k bezbožnému *Halutzim* (který, jak poznamenal, naplňoval náboženský příkaz svou pionýrskou prací v Palestině), mu vynesl nenávisť extrémním ortodoxním elementům. Kook byl ve své kritice britské administrativy neohrožený a otevřený. Po arabských nepokojích v roce 1929 obvinil Brity ze selhání opatření obrany palestinské židovské komunity. Během arabsko-židovského konfliktu ohledně Zdi nářků vydal prohlášení, že Židé se nikdy nevzdají svého práva na tento zbytek jejich posvátného Chrámu. Během posledních let svého života se stal centrální postavou v hořké kontroverzi vzniklé v ješivě vraždou Hayima Arlosoroffa⁸². Rabbi, přesvědčený, že revizionisté jsou nevinní z této vraždy, převzal hlavní roli v boji za propuštění a osvobození obviněných Židů.“⁸³ (...)

⁸¹ Dostupné z: <https://mizrachi.org/rav-avraham-yitzchak-kook-1865-1935/> (citováno 10. 4. 2020)

⁸² Hayim Arlosoroff byl zavražděn v červnu 1933 při procházce na pláži v Tel Avivu se svou ženou Simou. Identita jeho útočníků je předmětem mnoha kontroverzí, dosud nevyřešených.

⁸³ WIGODER, Geoffrey. *New Encyclopedia of Zionism and Israel*. Fairleigh Dickinson University Press, 1994, s. 824.

„Dle jeho názoru je svět harmonický celek a hledání pravdy začíná hledáním za zjevnou mnohonásobností a chaosem světa. Svět ani realita neexistují bez Boha a kosmický evoluční proces směřuje návrat všeho ke svému božskému zdroji. Člověk má zvláštní místo ve stvoření a židovský lid má ústřední roli v lidstvu. V Eretz Jisrael by Žid znovu získal jeho národní kreativitu, ztracenou v exilu. V diaspoře je Žid oddělen od proudu svatosti; pouze v Izraeli může dosáhnout vrcholu zbožnosti. Jediným nebezpečím je návnada sekulárního nacionalismu. Postavil se proti jakékoli formě militantního nacionalismu nebo obhajování síly pro získání Eretz Jisrael.“⁸⁴

4.2.Mezi dvěma světy – hlavní myšlenky Rav Kooka

Touha po návratu do biblické domoviny nebyla na konci 19. století žádnou novinkou. Samotná migrace do Eretz probíhala během staletí aktivně, i když ne markantně. Sekulární myšlenky promítnuté do samotného jádra sionismu lákaly velký počet Židů v tehdejší Evropě k migraci do Palestiny. Všudypřítomný duch demokracie se snášel i na hlavy židovských myslitelů. Ale ani nábožensky založené jednotlivce tato myšlenka neminula. Naopak – mnoho ortodoxních Židů se také vzhledla v představě o masové migraci všeho židovského lidu do Eretz Jisrael.

Markantní polarita sekulárních sionistů a náboženských Židů byla však trnem v oku obou zúčastněných stran. Rav Kook se během svého života působil jako pojítka mezi nimi.

„Vliv na něj mělo mnoho evropských myslitelů, jedním z nich byl Georg Wilhelm Friedrich Hegel. Ten popisuje národ jako živý organismus, a jakožto živý organismus, má národ i duši. Rav Kook se snažil o reflektování této myšlenky na židovský “národ”. Duší tohoto národa je podle něj zbožnost. Je tedy pozoruhodné, že velmi silně obhajuje ideu sionismu se všemi jejími sekulárními rysy. Říká, že sekulární sionista je někdo, kdo sice opustil Boha, ale udělal to pro dobro národa. Místo uctívání Boha se odevzdal lidem. Kook to považoval za rovnocenné, což bylo zcela překvapující závěr.“⁸⁵

„Pokud se tedy duch Boží odráží v duchu lidstva, pak každé zjevení národnosti je zjevením religiozity a vašeň příslušnosti k lidu je vášní sounáležitosti s Bohem. Podle Kooka je národnost v oblasti vědomí náhradou za náboženství. Jedním z překvapivějších výroků Rav Kooka je, že vykoupení nepřijde jen tehdy, když náboženští Židé přivedou sekulární zpět ke kořenům, ale také, když světští Židé udělají to samé naopak.“⁸⁶

⁸⁴ WIGODER, Geoffrey. *New Encyclopedia of Zionism and Israel*. Fairleigh Dickinson University Press, 1994, s. 823-824.

⁸⁵ GOODMAN, Micah. Three Paradoxes of Religious Zionism. *HaAretz* [online]. 2015 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/.premium-three-paradoxes-of-religious-zionism-1.5397702>

⁸⁶ Ibid.

4.3. Vztah k sekularismu a vliv filozofie Rav Kooka

Vztah Rav Kooka se k sekulárnímu sionismu vyvíjel postupně. Nejvíce na něj měl vliv jeho přesun do Palestiny v roce 1904. Již během svého mládí ale s pozitivním přístupem sledoval snahy nově se rodících hnutí, která propagovala osídlení Eretz. Tento jeho přístup ho odlišoval od jeho současníků ortodoxního světa, kteří tyto pokusy ostře kritizovali a zastávali názor, že tyto události jenom odsouvají příchod Mesiáše. Kook již v této době věřil, že snahy sionistického hnutí mají naopak plnohodnotný smysl pro budoucnost Židů, a že již nyní žijeme v době Mesiáše. Z toho lze vyvodit, že si byl naprosto jist, že je sionismus přirozenou dějinnou událostí. V tomto směru následoval názorovou linii Cvi Hirshe Kalishera a Jehudy ben Shloma Alkalaje. Pod vlivem 1. Sionistického kongresu v Basileji roku 1898 sepsal několik textů, která později budou formovat nejen jeho samotného, ale i přístup náboženských autorit.⁸⁷

„Sekularismus podle Rav Kooka není v rozporu s mesiánským proroctvím, ale ve skutečnosti je součástí jeho naplnění. Je to nevědomé hnutí „nových Židů“, kteří se vracejí k víře Rav Kook viděl sekularismus nejen jako skrytý projev náboženství, ale i mnohem víc. Sekularizaci interpretoval jako nevědomý požadavek na zdokonalení a povýšení náboženství. Dobrým příkladem toho bylo jeho tvrzení, že v důsledku sekularizace - tzv. „Chutzpah et ikvata demeshicha“ - byla odhalena tajemství Tóry.“⁸⁸

„Po celá desetiletí byl náboženský sionismus periferií k sionismu a Rav Kook byl periferií k náboženskému sionismu – byl na periferii periferie. Ale v 70. letech se něco změnilo. Filozofie Rav Kooka se začala ponořovat hluboko do vědomí náboženského sionismu a v důsledku toho byli jeho synové a dcery naplněni novou energií. Účinek byl dramatický. Bezprostředně začali ovlivňovat agendu celé země. Navrhli bujnou alternativu světskému sionismu, jehož vrchol pomalu končil. Socialistický sionismus se ocitl v krizi ve stejném okamžiku, kdy byl mesiánský náboženský sionismus naplněn energií.“⁸⁹

4.4. Mesianismus jako součást podvědomí Židů

Tradice židovského mesianismu přikládá nejvyšší důležitost očekávání příchodu Mesiáše, který s sebou přinese na konci dní rozhřešení pro všechny Židy. Věří se, že v tento okamžik bude svět svědkem dvou hlavních událostí: židovský lid se navrátí nejen do své země, ale také ke svému Bohu. „Kook výrazně vystupoval proti židovského nacionalismu, jelikož věřil, že ztratil svojí univerzální hodnotu a omezuje sám sebe svou exkluzivní politikou. Spása by podle něj měla přijít

⁸⁷ AVINERI, Shlomo. Theodor Herzl a založení židovského státu. Praha: Sefer, 2017.

⁸⁸ GOODMAN, Micah. Three Paradoxes of Religious Zionism. HaAretz [online]. 2015 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/.premium-three-paradoxes-of-religious-zionism-1.5397702>

⁸⁹ Ibid.

pro celé lidstvo, a skrze tuto spásu bude spasen i Izrael. Také věřil v univerzální lásku k celému lidstvu a stavěl se proti používání násilí při osidlování Eretz Jisrael.⁹⁰

Jeho přístup k sekulárním sionistům byl v té době velice revoluční počín. Mezitím co se zbytek ortodoxního světa stavěl k sionismu zády a s jistým odporem, Kook je bral jako neoddělitelnou součást mesianistického procesu. „Takzvaná „hereze” je podle něj naprosto zbytečné obvinění. To ho postavilo pod ostrou kritiku ortodoxních současníků, kteří do této skupiny řadili nejen sekulární sionisty, ale také Židy reformních kongregací. Snažil se o pozitivní podporu s pomocí použití halachických norem, aby tak dokázal legitimní odkaz těchto tzv. „heretiků”. Bohužel je během svého života nikdy nesepsal a byl po jeho smrti velkým problémem interpretace jeho práce a působení hraničící až s radikalismem, zejména pak v 70. letech.“⁹¹

4.5.Paradox

V Kookově práci můžeme vypočítat hned několik paradoxů. Jeden z největších se týká právě halachy a sionismu. I když byl sám velkým znalcem halachy, a sám se jí striktně řídil v osobním i společenském životě, nedělalo mu problém uznat rovnoprávnost jiných než ortodoxních směrů, i takových, které si halachu vykládaly jiným způsobem. Zároveň kritizoval omezenost takové formy judaismu, ve které se jednotlivci slepě drželi jen sterilních spekulací a neviděli širší až mystický rozměr Tóry. Sekulární složku osadníků Izraele neviděl jen jako vlastence, a nejen jako anarchisty (někteří z nich byli také ateisté). Stejně jako Rav Kook viděl vlastenectví jako religiozitu a anarchismus jako svatost, navrhuje podobné obrácení přístupu k ateismu. Podle jeho názoru, je hereze součástí vývoje víry.⁹²

4.6.Zvi Yehuda Kook

„Zvi Yehuda Kook byl syn Rav Avrahama Kooka a izraelský rabín. V roce 1904 se s otcem odstěhoval do Eretz Jisrael a studoval na *Etz Hayim Yeshiva* v Jeruzalémě. Pomáhal svému otci spravovat *Yeshivat Merkaz HaRav* a byl vynikajícím pedagogem, který žádal židovský lid, aby se vrátil k základním kořenům judaismu, který zahrnoval sionismus v jeho náboženské formě. Po smrti svého otce vedl *ješivu* společně se svým švagrem Shalomem Natan-Ra’ananem. Jeho pozitivní přístup ke státu Izrael velmi ovlivnil politiku *ješivy*. Stal se duchovním vůdcem Národní náboženské strany. Několik týdnů před Šestidenní válkou v roce 1967 Kook chválil Izrael jako hmatatelné znamení Boží práce, přičemž kritizoval ty, kteří byli spokojeni, že žijí pouze v části Země Izrael

⁹⁰ GOODMAN, Micah. Three Paradoxes of Religious Zionism. HaAretz [online]. 2015 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/.premium-three-paradoxes-of-religious-zionism-1.5397702>

⁹¹ Ibid.

⁹² Ibid.

a učil, že vykoupení Země je stejně důležité jako vykoupení lidu.⁹³ „V Den nezávislosti v roce 1967 byl Izrael v napětí se sousedními zeměmi. Hrozilo nebezpečí války. Den nezávislosti se stal příležitostí k velké oslavě v *Merkaz HaRav*. Tento rok přednesl rabbi Zvi Yehuda svůj tradiční projev, ale v jeho průběhu propukl vibrujícími výkřiky: „Zapomněli jsme na ta území Izraele, která nejsou v našich rukou? Kde je naše Jericho? A kde je náš Hebron? A kde je náš Shekhem (Nablus)? Mohli jsme na ně možná zapomenout?“⁹⁴

„Rabbi Zvi Yehuda rychle oznámil, že všechna území Izraele osvobozená IDF ve válce patřila věčně Izraeli. Vrátili jsme se do naší země, vysvětlil, a jsme povinni se v těchto oblastech usadit. Je absolutně zakázáno se jich vzdát. Na světě neexistuje jediná entita, která by měla pravomoc se jich vzdát, protože nám tuto půdu poskytl Stvořitel světa, abychom se v ní usadili a zdědili ji. V odpovědi na otázku, jak Izrael dosáhne míru se svými sousedy, rabbi Zvi Yehuda odpověděl, že dosažením míru mezi námi a vlastníci moc a sílu dosáhneme míru se svými sousedy. Právě to, že jsou ve své zemi pevně usazení židovští lidé, jim umožňuje být pro národy světlem.“⁹⁵

„Asi o tři týdny později vypukla Šestidenní válka a s Boží pomocí, aniž by to někdo naplánoval, byl osvobozen Jeruzalém, Judea, Samaří, Golany a Sinaj. Jeho studenti považovali slova rabbiho Zvi Yehudy za prorockou předzvěst.“⁹⁶

„V roce 1974, po Jomkipurské válce⁹⁷ – takzvané velké krizi izraelské společnosti – bylo založeno hnutí *Gush Emunim*. Toto hnutí si stanovilo za cíl zřízení židovských osad na prázdných územích Judeje a Samaří. *Gush Emunim* bylo vedeno studenty rabbiho Zvi Yehudy a doprovázeno od počátku a po celou dobu jeho požehnáním a vedením rabbiho⁹⁸, nyní vůdce průkopnických osadníků. Ideologie rabbiho Kooka tak byla prakticky implementována.“⁹⁹

„Desítky studentů rabbiho Zvi Yehudy ve všech částech izraelské země převzaly za úkol pokračovat v šíření rabbiho světla – světla Tóry země Izrael, přístup k Tóře, který kombinuje

⁹³ WIGODER, Geoffrey. *New Encyclopedia of Zionism and Israel*. Fairleigh Dickinson University Press, 1994, s. 824.

⁹⁴ Dostupné z: <https://www.yeshiva.co/midrash/3656>, (citováno 23. 6. 2020)

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Vypukla 6. října 1973 ve 14:00, když koalice Egypta a Sýrie za podpory dalších arabských zemí zahájila o nejvýznamnějším židovském svátku Jom Kipur překvapivý útok na Izrael v oblasti Suezského průplavu a na Golanských výšinách. Dne 6. října 1973 překročila egyptská vojska Suezský průplav, vstoupila na Sinajský poloostrov a napadla izraelské posádky pevností Bar Levovy linie. Zároveň syrské jednotky napadly postavení izraelských jednotek na Golanských výšinách. Z vojenského hlediska se jednalo o vítězství Izraele, z politického zvítězil Egypt, neboť původního cíle, vytlačit Izrael od Suezského průplavu a ze Sinajského poloostrova, se podařilo v dalších letech dosáhnout. Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/background-and-overview-yom-kipur-war> (citováno 5. 7. 2020)

⁹⁸ V roce 1979 však nepodpořil ty osadníky z *Gush Emunim*, kteří se usadili na arabském území v Jebel Kebir, a rozhodl, toto osídlení porušilo náboženské zákony zakazující Židům okrádat nežidovské obyvatele Izraelské země. Viz WIGODER, Geoffrey. *New Encyclopedia of Zionism and Israel*. Fairleigh Dickinson University Press, 1994, s. 824.

⁹⁹ Ibid.

budování izraelského národa s osídlením země Izraelské, podle světla Tóry; přístup, který se dívá na nás jako na generaci vykoupení a řídí její kroky v koordinaci s postupem Všemohoucího, Vykupitele Izraele.“¹⁰⁰

¹⁰⁰ Dostupné z: <https://www.yeshiva.co/midrash/3656>, (citováno 23. 6. 2020)

5. Postoj náboženských autorit dnes

5.1. Rabbi Eliezer Melamed

Rabbi Eliezer Melamed je ortodoxní rabín a vedoucí osobnost v *Yeshivat Har Bracha* v Izraeli. Jeho práce mimo jiné vychází z díla Mosheho ben Nachmanida. Ten sám se vydal na sklonku svého života do Eretz, aby se zde usadil a zemřel. Během svého pobytu v Jeruzalémě ho však trápil fakt, že zde neexistuje místo, kde by se modlil. Nejen, že chyběl správný počet věřících (tzv. *minjan*), ale také synagoga. (viz. s. 21)

Následující odstavce jsou shrnutím postoje Rabbiho Melameda k otázce této *mitzvy*: „Příkázání neboli *mitzva*, usadit se v zemi Izrael je povinné jak pro jednotlivého Žida, tak pro židovský národ jako celek. *Mitzva* vyžaduje, aby národ dobyl a osídlil celou zemi Izrael a aby každý jednotlivec žil v zemi. Pokud jde o odpovědnost státu za převzetí kontroly nad Izraelem a jeho osídlení, rabín Moshe ben Nahman píše (ve svém komentáři k Maimonidově *Sefer HaMitzvot*): „Je nám přikázáno zdědit zemi, kterou všemohoucí Bůh dal našim předkům Abrahámovi, Izákovi a Jákobovi, a nenechávat ji v rukou jiných národů nebo v pustině, jak je řečeno: „*Podrobíte si tu zemi a usadíte se v ní. Tu zemi jsem dal vám, abyste ji obsadili.*” (Numeri 33:53)¹⁰¹

Do individuální účasti na plnění *mitzvy* o osídlení Eretz Jisrael je zapojeno mnoho úrovní. Ti, kdo žijí v Izraeli, jsou partnery v této *mitzvě*, protože jejich přítomnost posiluje židovskou kontrolu nad zemí. Ti, kteří žijí v oblastech, které jsou více pusté, jako je poušť, nebo v Judsku a Samaří, splňují *mitzvu* na ještě vyšší úrovni. Jejich přítomnost v těchto částech země přispívá k *mitzvě* dvojnásobně, protože nejen posiluje vládu nad oblastmi, které se jiné národy pokoušejí odtrhnout od Židů, ale také pomáhají zajistit, aby byla celá země kultivována a osídlena. Ti, kteří žijí na jiných místech v Izraeli, které jsou izolovanější od židovské přítomnosti a jsou obklopeni přáteli, plní *mitzvu* ještě větší měrou. Mudrci tvrdí, že Eretz Jisrael je získán pouze bolestí a utrpením; čím větší utrpení, tím větší odměna.¹⁰²

„*Mitzva* o osídlení Země Izraele je jedinečná v tom, že na rozdíl od většiny ostatních příkázání, její naplnění zahrnuje provedení žádného konkrétního činu, jako je kladení *tfillinu*, dávání *tzeddakah* nebo modlení. Každý Žid, který žije v Izraeli, provádí *mitzvu* o osídlení země jen tím, že v ní sídlí. Mudrci a rabíni prohlásili, že *mitzva* o usazení se v zemi Izrael je rovna všem ostatním *mitzvot* dohromady. Ačkoli existují jiné *mitzvy*, o nichž se to samé považuje za pravdivé, tato *mitzva* o osídlení Eretz Jisrael je nahrazuje, protože je to jediná *mitzva*, která od nás požaduje, abychom obětovali naše životy, abychom dobyli zemi a udrželi ji před našimi nepřáteli.”¹⁰³

¹⁰¹ Numeri 33:53, *Bible: Český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 1995.

¹⁰² MELAMED, Rabbi Eliezer. The Commandment to Settle the Land of Israel [online]. [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://www.yeshiva.co/midrash/572>

¹⁰³ Ibid.

Zajímavý je fakt, že se Rabbi Melamed netají svým postojem k používání armády a zbraní ve jménu obsazení Země. Vojenská síla může být použita, pokud se situace dostane do bodu, odkud není jiné cesty. „Tato mitzva náleží židovskému lidu v každé generaci. Dlouho jsme však postrádali prostředky, jak ji naplnit. Byli jsme nuceni ji zanedbávat, protože jsme neměli armádu ani zbraně, pomocí nichž bychom mohli dobýt a usadit se v Zemi. Před několika generacemi Bůh projevil laskavost svému národu a duch nacionalismu se začal hýbat a přiměl Židy, aby šli naproti a shromáždili se v Zemi. Vysadili stromy, rozvinuli ekonomiku země, založili organizovanou obrannou sílu a bojovali proti zahraniční moci, která ovládala Zemi, takže když vypršel britský mandát, mohli Židé v Izraeli vyhlásit zřízení Medinat Yisrael. Toho dne začali Židé naplňovat *mitzvu Yishuv HaAretz*. (...) Je nám přikázáno obětovat naše životy za *mitzvu Yishuv HaAretz*. Koneckonců nám Tóra prikazuje, abychom převzali vládu nad Zemí, tj. dobyli ji; a vojáci jsou povoláni, aby ohrozili svůj život ve válce.“¹⁰⁴ (*Minchat Chinuch* 425)

Vznik státu přinesl Židům také duchovní spasení. Židovský národ totiž během úsvitu moderních dějin procházel hlubokou duchovní krizí. 19. století s sebou přineslo vlnu liberalismu a nacionalismu a vyvolala v Židech silnou touhu se asimilovat. „Toto není místo, kde by bylo možné podrobně rozebírat příčiny této krize; náš učitel Rav Kook se touto otázkou podrobně zabývá a diskutuje o jejích různých aspektech.“¹⁰⁵ Stručně řečeno, nebezpečný proces asimilace a opuštění judaismu se vyvinul ve všech zemích, které přijaly modernizaci. Tento proces ohrožoval samotnou existenci židovské komunity v diaspoře.¹⁰⁶

„Zřízení státu odstranilo hanbu vyhnanství židovského lidu. Generace po generaci jsme putovali v exilu, trpěli strašným ponížením, drancováním a krveprolitím. (...) Proroci Izraele předpovídali, ve jménu Božím, že vyhnanství nakonec skončí: „Vezmu vás z pronárodů, shromáždím vás ze všech zemí a přivedu vás do vlastní země“ (Ezechiel 36:24). (...) Když však uplynulo mnoho let, aniž by se uskutečnilo Boží slovo, Boží jméno se ve světě stále více znesvěcovalo a nepřátelé Izraele prohlašovali, že neexistuje žádná šance, že by se Židé někdy vrátili do své země. (...) A hle, k zázraku došlo! HaShem splnil svůj slib a způsobil ohromné a úžasné *Kiddush HaShem* (posvěcení Božího jména), které během Šestidenní války získalo ještě větší sílu, když jsme osvobodili Jeruzalém a svatá města Judeje a Samaří. Tento proces – shromažďování vyhnanců a rozkvět pustiny – který při založení státu získaly obrovskou dynamiku, je začátkem vykoupení, jak říká rabín Abba (*Sanhedrin 98a*): „Není jasnější (znamení) konce (exilu) než tento: „A vy, izraelské hory, vyženete své větvoří a ponesete své plody mému izraelskému lidu; jeho příchod je blízko“ (*Ezechiel 36:8*)

¹⁰⁴ MELAMED, Rabbi Eliezer. The Commandment to Settle the Land of Israel [online]. [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://www.yeshiva.co/midrash/572>

¹⁰⁵ Viz. str. 18-19

¹⁰⁶ MELAMED, Rabbi Eliezer. The Commandment to Settle the Land of Israel [online]. [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: <https://www.yeshiva.co/midrash/572>

Rashi komentuje: „Když Eretz Jisrael vydá své ovoce v hojnosti, konec bude blízko a není jasnějšího (znamení) konce (exilu).“¹⁰⁷

Jak již bylo zmíněno výše, Rabbi Melamed přikládá velkou důležitost lokalitě osídlení. Ve svém článku pro server *Time of Israel* píše: „...je důležité vědět, že existují různé úrovně plnění *mitzvy* a že ctnost osídlení Judeje a Samaří je díky své poloze v srdci a středu Izraelské země na vyšší úrovni. Není náhodou, že hlavní obydlí našich předků a úžasné prorocké události se odehrály v Judeji a Samaří. (...) Navíc nám bylo přikázáno, že Izraelská země bude pod naší svrchovaností a nebude opuštěna jinému národu, proto je významnější *mitzvou* osídlit nezalidněné oblasti, takže zůstanou pod naší kontrolou a nebudou dány jinému národu, Bože ochraňuj.“¹⁰⁸

Jeho celkový postoj však skýtá mnoho úskalí. Pozitivní přístup k osídlení všech částí Země se kryje s jeho postojem vůči službě v armádě. Mladé muže z religiózních kruhů motivuje, aby svou zemi reprezentovali v *IDF*, avšak v roce 2009 se dostává do konfliktu s tehdejším ministrem obrany Ehudem Barakem kvůli své výzvě, aby vojáci neposlouchali rozkazy svých nařízených, pokud jsou v rozporu s jejich náboženským přesvědčením. Celá tato situace vyústila v uzavřenou debatu mezi čtyřma očima. Ehud Barak nakonec ukončil Hesderův program¹⁰⁹ pro Melamedovu Ješivu.¹¹⁰ Následně v roce 2012 vyzývá své následovníky, aby odložili svůj vstup do služby do *IDF* kvůli obavám, že by byli nuceni poslouchat ženský zpěv, a posečkali do té doby, dokud nebude tato politika změněna.¹¹¹

5.2. Rabbi Moshe D. Lichtman

„Moshe D. Lichtman dostal rabínské vysvěcení od hlavního rabinátu Izraele a Teologického semináře rabína Isaaca Elchanana na Yeshiva University. Jeho „nárok na slávu“ je však bezpochyby jeho literární přínos židovskému světu. Díky svému úsilí nyní může širší publikum anglicky hovořících osob po celém světě těžit z výuky takových velkých děl, jako je *Eim HaBanim Semeichah* (zásadní rukopis o židovském vykoupení a jednotě, který je dnes tak důležitý, jako když byl před sedmdesáti lety napsán), *An Angel Among Men* (biografie prvního izraelského hlavního rabína, Rav Avrahama Isaaca HaKohena Kooka), *A Question of Redemption* (mnohostranný pohled na náboženský význam židovského státu) a *Rise from the Dust* (vášnivě volání k *alije* jak z haskalického,

¹⁰⁷ MELAMED, Rabbi Eliezer. The Mitzvah of Settling the Land of Israel [online]. [cit. 2020-07-05]. Dostupné z: <https://www.yeshiva.co/midrash/27869>

¹⁰⁸ MELAMED, Rabbi Eliezer. The Good Land: Judea and Samaria, or the Negev? *The Time Of Israel* [online]. 2013 [cit. 2020-04-22]. Dostupné z: <https://blogs.timesofisrael.com/the-good-land/>

¹⁰⁹ Hesder je izraelský ješivový program, který kombinuje pokročilé talmudické studie s vojenskou službou v *IDF*, obvykle v rámci náboženského sionismu. Tyto ješivy dovolí ortodoxním židovským mužům splnit ideál plné a aktivní účasti na obraně izraelského národa, zatímco během jejich formativních let se stále účastní studia Tóry. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Hesder>

¹¹⁰ PFEFFER, Anshel. Melamed Reverses Stance on Soldiers Refusing to Obey Orders. *HaAretz* [online]. 2009 [cit. 2020-06-05]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/1.4881119>

¹¹¹ NAHSHONI, Kobi. Rabbi Melamed: Stop IDF draft. *Ynetnews* [online]. 2012 [cit. 2020-06-05]. Dostupné z: <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4176931,00.html>

tak z halachického hlediska). Kromě toho napsal velmi populární originální dílo *Eretz Yisrael in the Parashah*, které demonstruje ústřední postavení Eretz Jisrael v Tóře. Toto dílo má čtenáře provést hlavními tématy Tóry a odkazy na Eretz Jisrael, které jsou obsažené téměř v každé kapitole.¹¹²

Země Izrael by měla být brána více než jen jako geografický bod na mapě. Je to také domovina židovského národa a hlavní součást Tóry. Lichtman si ale zároveň klade otázku: pokud Izrael hraje tak důležitou roli v judaismu, proč stále mnoho Židů volí život v diaspoře? Ve své práci se detailně věnuje zodpovězení této otázky v kombinaci se všemi relevantními rabínskými komentáři a zdroji, které zmiňují, jakou roli Izrael v Tóře má.

Hned v úvodu své knihy *Eretz Yisrael in the Parashah: The Centrality of the Land of Israel in the Torah* poznamenává, že on sám je zastáncem úplného obsazení celého Izraele, bez jakýchkoli ústupků vůči arabskému obyvatelstvu země. Selhání, které připisuje nejen vládě, ale také Židům žijícím mimo Svatou zemi, vidí zejména v nedostatečném sebevědomí, kterým trpí židovský národ jako takový. Jak dokázat světu, že Židé mají jasný nárok na tuto zemi, pokud stále více než polovina z nich žije mimo Izrael?

HaShem přikazuje Abrahámovi: „Odejdi ze své země... do země, kterou ti ukážu.“ (*Genesis 12:1*). Rav Meir Yechiel Ostrovitz poukazuje na něco tak zjevného a významného: Tato slova představují první *mitzvu*, jakou kdy Židé dostali! Ano, první věc, kterou Bůh, kdy řekl Avrahamovi, prvnímu Židovi, byla: „Opusť své rodiště a imigruj do mé speciální země.“ Člověk by si mýsl, že víra v Boha, odmítnutí modlářství nebo jiného náboženského kardinálního, náboženského principu bude prvním přikázáním (jak je uvedeno v Desateru). Kromě toho by se dalo očekávat, že se Bůh představí Abrahámovi, jako to udělal s Mojžíšem v „*Hořícím keři*“. Místo toho, pokud jde o Abraháma, žádné představení se, žádná úvodní prohlášení. Jen „*Lech Lecha*“.¹¹³

„Rabbi Yehuda Halevi tuto událost komentuje ve své knize *Sefer HaKuzari*. Důkaz klade na nepopíratelnou důležitost této země. Pouze v této zemi lze dosáhnout úplného spojení s Bohem, spirituálně se zdokonalit, a přivést na svět další generaci, která bude v tomto odkazu pokračovat. Vyzdvihuje zejména fakt, že jen v Eretz Jisrael může Žid žít plnohodnotný život, plnice všechna přikázání, které jen tam dostávají pravou podstatu. Neskromně používá slovního spojení „absolutní dokonalost.“¹¹⁴

„Jinými slovy, ačkoli Abrahám dosahoval vysokých stupňů dokonalosti mimo Zemi, Bůh věděl, že bude moc naplnit svůj osud a dosáhnout opravdové dokonalosti pouze v Eretz Jisrael. To je také důvod, proč se Bůh nejdříve Abrahámovi nepředstavil, nebo nezačal s nějakým vznešeným přikázáním. To vše by mohlo přijít později. Prvně museli být všechny podmínky správné. Abrahám

¹¹² Dostupné z: <http://www.toratzion.com/> (citováno 2. 4. 2020)

¹¹³ LITCHMAN, Moshe D. *Eretz Yisrael in the Parashah: The Centrality of the Land of Israel in the Torah*. Jeruzalém: Devora Publishing, 2006, s. 34-35.

¹¹⁴ Ibid. s. 35-46.

musel opustit pošpiněné země exilu a vstoupit do svého přirozeného prostředí, kde mohl prosperovat a růst, a plodit potomstvo, které může dělat totéž.“¹¹⁵

„Ihned po vyslyšení Hospodinových slov se Abrahám neprodleně vydal na svou cestu do země, která mu byla dána do „dědictví“. Z našeho pohledu se to může zdát až nemožné se beze všeho vydat do cizí země, bez jakékoli předešlé přípravy nebo konkrétního plánu. Materialistické problémy byly v případě novodobých *alijot* z velké většiny problém, kvůli kterému mnoho Židů do Eretz nikdy neodcestovalo. Dokonce ani v 21. století není pro mnoho diasporních Židů možné emigrovat, ať už z finančních důvodů, nebo z důvodů osobních. Vytrhnutí kořenů, které nás spojují s naší rodinou, s naším rodištěm a celkově místem, odkud pocházíme. Autor si tyto skutečnosti sice uvědomuje, ale zároveň upozorňuje na to, že pouze emigrací do Eretz začne Žid plnohodnotně plnit jedno z nejdůležitějších přikázání. Z textu knihy se skoro zdá, jako by odmítnutí *aliji* mělo být bráno jako vzpírání se Bohu, ne-li dokonce hřích.¹¹⁶ „Celá Země Izrael je pro Boha vzácné místo. Bylo nám dáno jako dar a nemáme právo ho vyměňovat. Jak ho lze vyměnit? Jedním ze způsobů je dát ho národům světa výměnou za něco jiného (např. mír). Jiný způsob je však nepřímý nebo pasivně umožnit jeho odebrání výměnou za jinou zemi. Co to znamená? Když se brány naší země otevrou a Židé přesto zůstanou na cizí půdě, říkají ve skutečnosti: „Dávám přednost USA, Kanadě, Anglii atd. před Božím darem.“ A jaký je výsledek takového postoje? Velká část Eretz Jisrael zůstává neobydlená a národy světa požadují kousek tohoto koláče. Pokud by alespoň „milion Židů“ osadilo „okupované území“, naši nepřátelé by jej nemohli okupovat.“¹¹⁷

Tyto dva rabíny, Eliezera Melameda a Davida Lichtmana, jsem si vybrala záměrně. Jejich názorový základ je si totiž ve velkém velmi podobný – oba se staví za to, aby byla Eretz celá obydlena pouze Židy a aby všechna biblická území patřila pod područí Státu Izrael. Rabbi Lichtman se velmi silně staví do opozice k arabské složce obyvatelstva, která osidluje většinu území Západního břehu a pásma Gazy. Věří, že dokud nebudou tato území plně pod politickou suverenitou Státu Izrael, nebude mitzva o osidlování Eretz Jisrael plněna řádně. K tomuto názoru se klaní i rabbi Melamed, i když nezávisle na Lichtmanovi.

¹¹⁵ LITCHMAN, Moshe D. *Eretz Yisrael in the Parashah: The Centrality of the Land of Israel in the Torah*. Jeruzalém: Devora Publishing, 2006, s. 35-46

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ Ibid.

6. Ultraortodoxie a sionismus

Přestože se v průběhu moderních dějin mnoho Židů skutečně k sionismu přihlásilo, neučinili tak všichni. Zvláště v době vzniku sionismu byly rozdíly mezi židovským náboženstvím a nacionalisticky-světskými myšlenkami sionismu chápány jako zcela zásadní. Mnohé rozdíly přetrvaly i do dneška. Sionismu oponovalo na přelomu 19. a 20. století naprostá většina zbožných Židů. V jejich očích toto světské nacionalistické hnutí totiž odmítalo jeden ze základních pilířů jejich víry: totiž že Židovský stát bude obnoven až po příchodu Mesiáše, a tedy pouze z jeho vůle. Jak jsme viděli již výše v kapitole věnující se Zvi Kalischerovi, podobné myšlenky se objevovaly již několik desítek let před samotným Theodorem Herzlem.

Sionismus uskutečňovaný nepříliš zbožnými, či dokonce ateistickými sionisty však tento princip zásadním způsobem popíral. Mnoho zbožných Židů a významných rabínských autorit se tak proti sionistickému hnutí postavilo a označilo ho za „hřích oddalující příchod Mesiáše“. Někteří rabíny došli ve svém odporu k sionismu dokonce tak daleko, že označili různé novodobé pohromy Židů – mj. holocaust – za „Boží trest za sionismus.“¹¹⁸

„Teologické odmítání sionismu jako hříchu proti vůli Hospodina však nebylo příznačné pro všechny věřící Židy. Ve stejné době, kdy světské myšlenky sionismu začaly získávat ohlas, objevil se i v ortodoxním judaismu paralelní proud, který se snažil sekulární sionistické koncepty propojit s hlubokou vírou. Duchovními otci tohoto konceptu integrujícího ortodoxního judaismu s podporou některých praktických plánů na znovuoobnovení Země izraelské byly význačné duchovní autority. K nejvýznamnějším patřil rabín Avraham Isaac HaKohen Kook. Zrodil se tak **náboženský sionismus**, který zaznamenal velký rozmach zvláště po vzniku Izraele v roce 1948 a po Šestidenní válce v roce 1967.“¹¹⁹

6.1. Ultraortodoxie ve vztahu s Rav Kookovým učením

Pokud vycházíme z faktu, že ultraortodoxní kruhy jsou velkými zastánci striktního dodržování halachy, je zcela jisté, že se jejich pochopení mesianismu naprosto rozchází s názorovým spektrem Rav Kooka. Mezitím co Rav Kook učí, že mesiánský věk a jeho příchod je postupný proces, odehrávající se už v naší době, a že jeho účastníky jsou nejen věřící Židé, ale i sekulární obyvatelé, stejně jako příslušníci jiných náboženství, ultraortodoxie zastává zcela jiný názor. V době celkové modernizace světa, v hospodářském, politickém i společenském směru, se stalo více než kdy jindy důležité, aby byla tradice zachována v co možné nejryzejší formě. Tato idea se přenáší i do otázky mesianismu. Ultraortodoxní pojetí rozlišuje dějinný a mesiášský věk jako dvě zcela jiné věci.

¹¹⁸ Viz <http://www.netureikarta.org>

¹¹⁹ ČEJKA, Marek. Izrael a Palestina: Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu. 4. aktualizované vydání. Brno: Barrister & Principal, 2015, s. 23-25.

Mesiášský věk povstane až na troskách věku historického, a lidská aktivita nebude rozhodujícím faktorem v této události. Vše je a bude v rukou Boha a jeho intervence.¹²⁰

Kritizovaný je zejména Kookův názor, že příchod Mesiáše lze snad ovlivnit lidským snažením. Lidskou sílu nelze nadřazovat nad sílu Božskou. Exil je osudem Židů, proto jej nemůžeme ovlivnit. Jediný, kdo může do této skutečnosti zasahovat je Bůh. „Samotná povaha života v exilu je neslučitelná s politickou angažovaností. Touha sionistů po odhození jha pasivního očekávání je touhou po opuštění židovského osudu.”¹²¹

6.2. Sionismus jako hereze

Rozpor mezi snahou sionistů a učením charedim¹²² je markantní a těžko řešitelný, možná i nepřekonatelný. Charedim se snaží o ukotvení svých argumentů zejména hledáním jim vyhovujících částí v Talmudu. Za jednu z nejvýznačnějších lze uvést tzv. *Tři přísahy*.¹²³ Ty jsou platné v dobách před příchodem Mesiáše, tedy i dnes: 1. Židé nemají přicházet do Svaté země společně a silou, 2. a nemají se bouřit proti jiným národům, 3. aby je národy světa příliš nezotročovaly.

Tyto přísahy jsou obsaženy v *Ketubot 111a*. V jádru věci se zde jedná o to, zda je vůbec možné vstoupit do Eretz a znova se v ní usídlit jen samotnou vůlí Židů. Pokud se Žid rozhodne pro vstup a život v Eretz, porušuje nebo přestupuje některou z pozitivních *mitzvot*? Verše 2:7, 3:5 a 8:4 z knihy Píseň písní praví: „Zapřísahám vás, jeruzalémské dcery, nebud'te a nezburcujte lásku, dokud nebude chtít sama.“ Pokud se tedy hromadný návrat všech Židů z Diaspory někdy uskuteční, bude to jen a pouze z Boží vůle. „Rabbi Elazar řekl: Svatý, Blahoslavený, řekl židovskému lidu: Pokud plníte přísahu, je to dobré, a pokud ne, opustím vaše tělo a všechno vás pohltí jako gazely a jako zadní pole.”¹²⁴

„V roce 1948 upoutal celosvětovou pozornost rabbi Joel Teitelbaum, když se stal jediným židovským vůdcem, který odsoudil nově založený židovský stát. Zakládal své anti-sionistické

¹²⁰ RAVITZKY, Aviezer: *Messianism, Zionism, and Jewish Religious Radicalism*. Chicago: University of Chicago Press, 1996

¹²¹ Ibid., s. 16.

¹²² Termín „charedim“ je dnes běžně vyhrazen těm nejextrémnějším ortodoxním Židům, kteří, i když se postupem času změnili, tvrdí, že neudělali kompromisy se současnou sekulární kulturou nebo zásadní změny ve způsobu, jakým praktikují svůj judaismus, a to je to, co tradice a halacha posvěcovali po celé věky. Charedim však nejsou jen nedotčenými Židy, kteří žijí v klidu tradičním židovským životem, ale spíše kulturně bojovnými zastánci tradice, kteří se často snaží agresivně prosazovat své spojení s cestami minulosti v oblastech modernity, nejčastěji současné USA a Izraele. Viz SKOLNIK, Fred a Michael BERENBAUM. *Encyclopaedia Judaica* vol. 8. 2. vydání. Jeruzalém: Keter Publishing House, 2007, s. 348.

¹²³ אחת שלא יעלו ישראל בחומה ואחת שהשביע הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא ימרדו באומות העולם ואחת שהשביע הקדוש ברוך הוא את העובדי כוכבים שלא ישתעבדו בהן בישראל יותר מדאי

¹²⁴ Babylonský Talmud, Ketubot 111a, digitální vydání Koren Noé Talmudu Williama Davidsona, s komentářem rabína Adina Even-Israel Steinsaltze, vydalo Koren Publishers s licencí CC BY-NC.

postavení taktéž na *gemaře* v *Ketubot 111a*, která vychází z trojitě zmínky v Písni Písní: „Zavázal jsem vás přísahou, ó dcery Jeruzalémské,“ že *HaShem* svázal židovský lid a národy světa třemi přísahami. *Gemara* končí hrozbou, že pokud by Židé porušili tyto přísahy, *HaShem* by jim způsobil velkou škodu a fyzické zničení. Rabbi Teitelbaum tvrdil, že sionistické hnutí přivedlo holocaust na židovský lid porušením přísah, které jim byly uloženy.“¹²⁵

6.3. Sionismus jako prostředek k brzkému příchodu Mesiáše

„Zatímco reformní rabíni v Německu se obávali, že myšlenka židovského státu by podkopala jejich postavení v jejich vlasti, ultraortodoxní kritici Herzla nejen odmítli myšlenku, že by člověk, spíše než Mesiáš, vytvořil židovský stát, ale také se obávali Herzlova sekularismu. Někteří citovali nejasnou myšlenku, kterou Herzl zapsal do svého deníku v roce 1893 o kolektivní konverzi židovských dětí ke křesťanství. Když Herzl v roce 1896 zaútočil na židovský svět, jeho myšlenka na židovský stát postavila ultraortodoxní vůdce před dilema – pokračovat v čekání na spasitelské vykoupení nebo přijmout jeho světskou myšlenku politického řešení antisemitismu. Zatímco několik významných rabínů se rozhodlo následovat Herzla, většina ho neúnavně odmítala. Moritz Güdemann, hlavní vídeňský rabín, ztělesňoval náboženskou ambivalenci, se kterou se Herzl setkal. Po přečtení Herzlova návrhu z roku 1895, který se později stal jeho manifestem „Židovský stát“, přirovnal Herzla k modernímu Mojžíšovi.“¹²⁶ Krátce poté však ve svých publikacích začal Herzla i sionismus napadat, a veřejně prohlašoval, že náboženství není slučitelné s nacionalismem.

„Rabbi Isaac Breuer, vedoucí postava hnutí *Agudath Israel* a přední myslitel, byl o Herzlovi ambivalentnější. Stejně jako Rav Kook, Breuer také napsal eulogii Herzla, kterou publikoval v *Der Israelit*, ústředním listu orgánu německé židovské komunity. I když zesměšňoval samotný sionismus, nemohl jinak než Herzla obdivovat. Sionismus, vysvětlil, se narodil v Herzlově duši z vnitřního rozporu: jeho duch byl odcizen od judaismu, ale jeho srdce bylo židovské. Breuer dodal, že Herzl je vznešená osobnost od hlavy k patě a velký idealista. Breuer tvrdil, že Žid v plném slova smyslu musí dodržovat božská pravidla, a tvrdil, že žádný most nemůže překlenout propast oddělující věřící Židy od sionismu. Na závěr řekl: „Jak skvělý mohl být Herzl Žid.“¹²⁷

6.4. Starý a nový jišuv

V době před založením státu Izrael se v zemi již usazovaly (nebo již byly usazeny) první skupiny Židů. Jak bylo již uvedeno dříve, jedná se o dvě hlavní skupiny: sekulární sionisty

¹²⁵ OU Staff: Teitelbaum, Rav Yoel (The Satmarer Rebbe). *Orthodox Union* [online]. New York, 2006 [cit. 2020-03-29]. Dostupné z: www.ou.org

¹²⁶ LITTMAN, Shany. Herzl and the Rabbis. *HaAretz* [online]. 2010 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/1.5115016>

¹²⁷ Ibid.

a náboženské Židy. Již dlouhá staletí před rozpadem Osmanské říše a příchodem Britského mandátu ve Svaté zemi žila nemalá populace Židů, jejichž rodiny tu zůstaly i po hromadném exilu. Spolu s nimi tu žili také Židé, jejichž předci během několika staletí přicházeli do Eretz. Ať už za lepšími životními podmínkami, nebo pro náboženské pohnutky. Těmto Židům můžeme dnes dát hromadný název „starý jišuv“. Židé ze „starého jišuvu“ (kteří v malém počtu emigrovali za doby Diaspory) se považovali za elitní skupinu představující celou židovskou populaci ve Svaté zemi. Od roku 1882 do země přicházely nové skupiny Židů s moderními nacionalistickými ideály. Obvykle se usazovali v nových koloniích, které založili, nebo v Jaffě a Haifě, a byli označováni jako „nový jišuv“.¹²⁸

Společenská a náboženská realita, se kterou se Rav Kook setkal v Eretz Jisrael po svém příchodu v roce 1904, nebyla o nic méně složitá a komplikovaná než ta, kterou nechal v Rusku. V podstatě lze kořeny situace v Eretz vysledovat k procesům a změnám, které zažívalo evropské židovstvo v průběhu 19. století. V tomto období byla židovská populace v Eretz rozdělena do dvou samostatných společností, jejichž rozdíly byly značné ve stylu života a pohledu na svět, a své charakteristické ideologii. Jedna společnost, zvaná „starý jišuv“, byla skupina ortodoxní, jejíž motivy pro *aliju* byly duchovní a náboženské (tzn. studovat Tóru a modlit se ve Svaté zemi). Podle koncepce této populace, neměli žádnou odpovědnost za fyzickou a ekonomickou existenci země; plnou odpovědnost nesli Židé žijící v Diaspoře. Tvrdili, že jejich studium Tóry a modlitby ve Svaté zemi umožňuje existenci židovstva v Diaspoře; tito Židé v *galutu* mají povinnost zajistit Židi žijící v Eretz, a jejich podpora byla požadována ne jako akt milosti, ale jako právní povinnost. Tento pohled byl dokonce formulován jako *halacha* R. Mosesem Soferem, který napsal: „Je na nás, abychom zachovali osídlení v Eretz Jisrael, abychom nepomáhali (těm, kteří se tam usadili), ale abychom si sami udrželi Tóru, protože kdyby tam nebyli Židé, sama Tóra by zmizela, nebesa chraňte.“¹²⁹

Druhá společnost, nazvaná „nový jišuv“, vznikla s První alijou (1882) a byla založena na ideologii diametrálně protilehlé k ideji „starého jišuvu“. Zatímco „starý jišuv“ viděl anomálii ve své hospodářské struktuře jako pozitivní jev, ospravedlněný božskými hodnotami své víry, mohl „nový jišuv“ odůvodnit svou existenci pouze úspěšným vytvořením společnosti s „normální“ ekonomickou strukturou, fungující samostatně a podporující sama sebe vlastní prací. Hospodářská podpora přijímaná z Diaspory, byla zásadně považována „novým jišuvem“ pouze za dočasnou, jejímž účelem bylo pomoci založit aktivní společnost, žijící z ovoce své práce, zatímco „starý jišuv“ považoval *haluku*, svou ekonomickou podporu, za trvalou situaci z definice.¹³⁰

Propast nejen duchovní je zřejmá z každého aspektu jednotlivé komunity. Moderní nacionálně smýšlející sionisté se staly trnem v oku „starousedlíků“, kteří zatvrzele odmítali jakýkoli světský zásah do mesianistického osudu, který na Židy čeká.

¹²⁸ REINHARZ, Jehuda. Old and New Yishuv: The Jewish Community in Palestine at the Turn of the Twentieth Century. *Jewish Studies Quarterly*. Mohr Siebeck GmbH & Co., 1993, 1(1), 54-71.

¹²⁹ ISH-SHALOM, Benjamin. *Rav Avraham Itzhak Hacohen Kook: Between Rationalism and Mysticism*. New York: SUNY Press, 1993, s. 11-12.

¹³⁰ Ibid.

7. Politika výstavby židovských osad po roce 1967

„Zprvu nebyla osidlovací politika motivována náboženskými hledisky a odkazy na biblické židovské osídlení, nýbrž pragmatismem. Izrael se soustředil hlavně na údolí řeky Jordán oddělující Západní břeh od Jordánska. Zdejší osady měly střežit území, které bylo dříve odrazovým můstkem pro guerillové skupiny.¹³¹ Osídlen byl rovněž blok osad *Ecijon* nedaleko Betléma a tolerováno bylo i to, že si poblíž Hebronu založili náboženští osadníci osadu *Kirijat Arba*, která měla navázat na židovskou komunitu vyhnanou pogromem v roce 1929¹³².“¹³³

„Kromě „pragmatických“ osadníků začali brzy o usídlení na okupovaných územích projevovat velký zájem někteří ortodoxní náboženští sionisté. Ideový základ jejich politiky vycházel z mesianistického učení rabína Avrahama Ha-Kohena Kooka účelově doplněným teoriemi jeho syna rabbiho Zvi Jehudy Kooka. Kromě argumentů Kooka staršího, že éra spasení židovského lidu nastala v naší době, bylo jako další transcendentní moment v dějinách židovského lidu interpretováno právě izraelské vítězství v Šestidenní válce. Náboženští sionisté byli přesvědčeni, že je Bůh povolal k naplňování jeho záměrů právě zakládáním osad v celém Eretz Jisrael - tzn. Izraeli včetně pásma Gazy a Západního břehu. Podle osadníků biblické Judeje a Samaří. Učení Kooka mladšího položilo také základ známému radikálnímu hnutí *Gush Emunim*.“¹³⁴ (Tomuto hnutí se budu věnovat v následující kapitole).

Osadníci si ve svých očích legitimizovali svoji přítomnost a akce na palestinském území na základě „speciálního vztahu s Bohem“. Všechna tato území byla prohlášena za posvátnou půdu. Tuto interpretaci svého „vyvolení“ pak aplikovali ve vztahu k arabskému obyvatelstvu, které obvinili, že svojí přítomností oddalují příchod Mesiáše.¹³⁵

Dosavadní vývoj výstavby osad nebyl až tak razantní jako po roce 1977. Ve volbách totiž zvítězila strana *Likud*, která výrazně podporovala zakládání a stěhování se do nově vzniklých osad s příslibem daňových a sociálních výhod pro osadníky. Zakládány byly především osady sekulárního charakteru, obzvláště na strategicky výhodných místech. To ovšem neznamená, že by byli náboženští osadníci přesunuti na druhou kolej. Významnou politickou reprezentací se ve vládě stala levicově smýšlející Národní náboženské strana (*Mafdal*). Během 80. let vznikají celá osadnická města (*Ma'ale Adumim a Ariel*).¹³⁶

¹³¹ Guerillové skupiny = partyzánský odboj

¹³² Jako pogrom, též hebronský masakr, se označuje masová vražda 67 Židů (převážně ultraortodoxních) mezi dny 23. - 24. 8. 1929.

¹³³ ČEJKA, Marek. Izrael a Palestina. *Izrael a Palestina: Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 4. aktualizované vydání. Brno: Barrister & Principal, 2015, s. 123.

¹³⁴ Ibid., s. 123.

¹³⁵ Ibid.

¹³⁶ Ibid., s. 124

Židovské osady lze rozdělit na dvě hlavní skupiny:

- **Osady ideologické**, osídleny převážně radikálními religiózními osadníky. Jejich obyvateli jsou často hluboce věřící lidé, kteří v tomto aktu vidí naplňování Boží vůle. Mezi nimi můžeme najít velice radikální a někdy i násilné skupiny, kteří se vyznačují velkou nesnášenlivostí vůči Arabům. Z těchto komunit později vznikly později zakázané strany *Kach a Kahane Chaj!*
- **Osady pragmatické**, byly osídleny zejména novými přistěhovalci do Izraele. Těm bylo nabídnuto výhodné bydlení s mnoha benefity. Největší osada tohoto charakteru (již zmíněná) *Ma'ale Adumim*, která se nachází východně od Jeruzaléma, má k dnešnímu dni kolem 40 tisíc obyvatel.¹³⁷

¹³⁷ ČEJKA, Marek. Izrael a Palestina. Izrael a Palestina: *Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 4. aktualizované vydání. Brno: Barrister & Principal, 2015, s. 124.

8. Osadnické hnutí Gush Emunim

„*Gush Emunim* („*Blok věrných*“) je nejvýznamnější radikálně pravicové hnutí izraelských osadníků. Založeno bylo v roce 1974 v kibucu *Kfar Ecijon*. Mělo být reakcí na Jomkippurskou válku z roku 1973. Nejdříve bylo hnutí spojováno s *Mafdalem* (Národní náboženská strana), postupně se ale více radikalizovalo a od strany se odklonilo úplně. Jeho hlavními charakteristickými rysy jsou podle politologa Ehuda Sprinzaka mesianismus a fundamentalismus.“¹³⁸

8.1. Ideologie hnutí

„*Gush Emunim* věří, že Zaslíbená země je posvátným darem božím pro vyvolený národ. Nesmíme si egoisticky myslet, že patří jen naší generaci. Patří všem, kteří přijdou po nás. Proto považujeme za nehorázné činit zaslíbenou zemi předmětem politických licitací, dohod, nebo referend. Je to země, kterou Bůh svěřil nám a pouze nám přísluší ji vzdělávat a žít v ní. (Moshe Levigner)“¹³⁹

Sprinzak sleduje původ ideologie *Gush Emunim* k učení rabína Avrahama Isaaca HaKohena Kooka (Rav Kook), který zahájil svou literární a veřejnou činnost v prvních letech dvacátého století a který má být známý jako jeden z největších židovských myslitelů a duchovních vůdců v moderní době. Sprinzak nezakládá svůj argument na studii spisů Rav Kooka. Místo toho se spoléhá na svědectví vůdců *Gush Emunim*, kteří „odhalují hluboký dopad myšlenek Rav Kooka na jejich víru“. Kromě toho skutečnost, že většina zakladatelů *Gush Emunim* byla vzdělávána v *Merkaz Harav*, považuje Sprinzak za další náznak velkého vlivu myšlenek Rav Kooka na ideologii *Gush Emunim*. Pokud jde o první bod, je pravda, že Rav Kook byl velmi obdivován vůdci a následovníky *Gush Emunim*, kteří často uvádějí jeho spisy jako zdroj inspirace a legitimizace. To samo o sobě však nelze brát jako přesvědčivý důkaz, že ideologie *Gush Emunim* byla skutečně zakotvena v učení Rav Kooka. Pokud jde o druhý bod, zakladatelé *Gush Emunim*, kteří byli studenty nebo absolventi *Merkaz Harav*, byli skutečně velmi ovlivněni druhem vzdělání, které získali. Jejich hlavním, přímým zdrojem inspirace však nebyly spisy Rav Avrahama Isaaca Kooka, ale spíše učení a osobnost jeho syna a následníka jako vedoucího *Merkaz Harav* – Rav Zvi Yehuda Kook. (...)“¹⁴⁰

„Otec i syn sdílejí mesiánskou teologii, která se vyznačuje silným důrazem na jedinečnou a svatou povahu židovského lidu, který je podle jejich názoru charakterizován neodmyslitelně posvátnými vlastnostmi, které se vyskytují u každého Žida, bez ohledu na jeho postoje a chování.

¹³⁸ SPRINZAK, Ehud. *Brother against brother. Brother against brother: Violence and Extremism in Israeli Politics*. New York: The Free Press, 1999, s. 152.

¹³⁹ MERGUI, Raphael. *Israel's Ayatollahs: The Far Right in Israel*. Velká Británie: Saqi Books, 2001.

¹⁴⁰ SPRINZAK, Ehud. *Brother against brother. Brother against brother: Violence and Extremism in Israeli Politics*. New York: The Free Press, 1999

Rav Avraham Kook, konfrontovaný se zdánlivě sekulární povahou sionistického podniku, který počal jako začátek božského vykoupení, tvrdil, že i ti sionisté, kteří byli odcizeni od židovské náboženské tradice, byli „vnitřní božskou jiskrou“ motivováni ve své duši, ačkoli ještě nebyli připraveni tuto skutečnost uznat nebo poznat. (...) Podle názoru rav Zvi Yehudy Kooka posvátná povaha Země Izrael zavazuje Židy, aby splnili „přikázání dobývání“ tím, že osídlí celou zemi a budou se nad ní bránit židovskou suverenitou. Vzhledem k tomu, že splnění tohoto přikázání je považováno za významnou součást procesu vykoupení, je jakýkoli územní kompromis považován za vážné přerušení tohoto Božího vysvěceného mesiášského procesu, a proto by mělo být bráněno všemi dostupnými prostředky bez ohledu na postoje a reakce jiných národů.“¹⁴¹

Dále je třeba uvést, proč je mylné se domnívat, že učení Rav Kook otce je markantním bodem politiky *Gush Emunim*. Vzhledem k jejich politické participaci je zřejmé, že se mnohem více klaní k názorovému spektru rav Zvi Kooka. Rozdíl je velmi patrný. Učení Rav Kook otce je založené na židovském náboženském obrození. Navrácení všech zbloudilých bratrů zpět k Hospodinu, do židovské domoviny. Věřil, že i sekulární sionista, jehož primární motivací je nacionalistické smýšlení, je vnitřně spojen s Bohem. Religiózní složka obyvatelstva by se měla primárně věnovat spirituální cestě a studiu Talmudu. Jeho syn se však vydává opačnou cestou. I když je pro něj taky důležitý duchovní rozměr židovského národního probuzení, více proniká svým učením do sfér politických. Kladl mnohem větší důraz než jeho otec na aktivní, a dokonce vedoucí roli, kterou by měli věřící Židé hrát v politické dimenzi národního mesiášského podniku.

8.2. Politická participace

„Zatímco strategií levicových vlád bylo osidlovat údolí Jordánu, *Gush Ecijon* a pahorkatinu v okolí *Hebronu*, *Gush Emunim* usilovalo o centrální pohoří Západního břehu, tedy regionu, ve kterém žije nejvíce Palestinců. V té době se vůdčí postavou stal rabín *Moshe Levinger*, který si postupně vydobyl aureolu legendy. V roce 1968 skupina osadníků vedená tímto rabínem založila u *Hebronu* osadu *Kirijat Arba*.“¹⁴² „Strategií těchto skupin bylo založení, budování a usazování se v těchto osadách i přes to, že jsou zcela v rozporu s izraelskými zákony. Osadníci tak ilegálně prosazovali svou vůli a nutili vládu přijímat jejich nezákonnou činnost jako fakt. Často šlo o zfalšované dokumenty, podle kterých bylo důvodem výstavby objektů vznik např. dílny nebo archeologických vykopávek.“¹⁴³

¹⁴¹ DON-YEHIYA, Eliezer. Jewish Messianism, Religious Zionism and Israeli Politics: The Impact and Origins of Gush Emunim. *Middle Eastern Studies*. Velká Británie: Taylor & Francis, 1987, 23(2), s. 225-226.

¹⁴² ČEJKA, Marek. Izrael a Palestina. *Izrael a Palestina: Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 4. aktualizované vydání. Brno: Barrister & Principal, 2015, s. 126.

¹⁴³ Ibid.

Mluvčí hnutí *Gush Emunim* si dokonce vypůjčil evokativní nacionalistický jazyk klasického sionismu: „Dnes jsme voláni více než kdykoli předtím k vlajce, vést konflikt o části vlasti... spirituální konflikt o duši sionismu, o významu návratu národu izraelského do své země... Tohle musí být stranický argument.“¹⁴⁴ Zdůrazňuje, že sionistický světový názor ve všech jeho formách zavazuje kombinaci historického a ideologického přesvědčení s pragmatickou politickou akcí.

Druhým prvkem ve vývoji *Gush* je praxe osídlení. *Gush* vzal izraelské vítězství v roce 1967 a následnou izraelskou vojenskou správu území, kterou považoval za integrální část historické Sváté země a kritický pro bezpečnost moderního státu, za rozhodující krok k dosažení vykoupení. To vyžadovalo oddanost jeho stoupenců téměř až k mučednictví. Přesunuli se od politické demonstrace a protestu ke skutečnému osídlení biblických částí Západního břehu, které věřili, že jsou část božského příslibu dětem Izraele. Malé skupiny, často bez povolení nebo varování, pobývaly na těchto místech a vytvářely zde provizorní kempy. To se později přetransformovalo do detailního programu pro vytvoření 60 osad v oblasti, kterou *Gush* pojímal jako Judeu a Samaří, v průběhu 10 let. Mezi lety 1977 a 1982 byla *Gush Emunim* přiznána částečná legitimita a podstoupil částečnou institucionalizaci. V roce 1994 bylo založeno 140 osad, většina mezi 1981 až 1990 – mezi vládou Menachema Begin a Jicchaka Šamira. Sto čtyřicet tisíc obyvatel, z nichž ne všichni byli náboženští, ale těžící v mnoha směrech z ideologické iniciativy *Gush Emunim*, se přestěhovalo do těchto osad. Někteří sekulární Izraelci viděli členy *Gush Emunim* jako nové průkopníky, a dokonce jako autentické izraelské sionisty. Begin je podpořil a oficiálně uznal první z jejich osad, *Eilon Moreh* (původně Camp Kadum). Jeho vláda zahrnovala *Gush* do jeho privilegia „legálního násilí“ (obvykle vyhrazeno pouze pro armádu a policii). Mnoho osad však bylo vytvořeno v rozporu s vládním rozhodnutím a vůlí významných segmentů izraelské veřejnosti. Hnutí uspělo za hranice očekávání, a způsobilo obavy evropských a amerických vůdců, požadující zastavení osidlování. Dokonce i Begin se ocitl na hranici dvou názorů, jelikož tato situace přitahovala mezinárodní neúspěch. Mezitím co *Gush* ideologicky podporoval, nemohl si dovolit v tom pokračovat vzhledem k probíhajícím vyjednáváním s Egyptem. Následně byly poměrně ušlechtilé touhy hnutí *Gush* ohroženy fragmentací politické síly na různé skupiny, některé extrémnější než jiné, zatímco její image jako celku byla ztížena. Nebezpečí, že bude nuceno pod silným americkým tlakem postoupit Arabům nové teritorium, vedlo ke třetí fázi, a to protivládní akci mimo parlamentní kontrolu, skládající se z protestů, hladovek a demonstrací proti mírové dohodě s Egyptem, růst propagandy, která vymezila záměry hnutí pro sporná území, a zřízení hnutí osadníků (*hitnahlut*) na těchto územích.¹⁴⁵

Je třeba zdůraznit, že ačkoli agenda opozice *Gush Emunim* k podstoupení území Palestincům byla motivována politicky, není tohle ten případ, i když si hnutí o sobě myslelo, že jsou jedinou

¹⁴⁴ NETTLER, Ronald. *Muslim-Jewish Encounters: Intellectual Traditions and Modern Politics*. 1. Velké Británie: Routledge, 1998, s. 112-115.

¹⁴⁵ Ibid.

autentickou opozicí k Straně práce. Vzhledem k tomu, že podle meta – politické ideologie věnované zemi, a skrze ni vykoupení židovského lidu, slovo *geulah* (vykoupení) tvoří základní kámen svého diskurzu jako svého vyznání. Zahrnuje mystickou ideologii, která nevidí „skutečné“ nepřátele jako nepřátele: nepřítel je každý, kdo se postaví proti židovskému osídlení na biblickém území. Ve skutečnosti, jeden přispěvatel do časopisu osadníků *Nekudah* tvrdí, že „hlavní, reálný, pravdivý“ konflikt není mezi Židy a Araby, ale mezi progresivním sekulárním sionismem a náboženskými skupinami. Střetávají se zde dva systémy: jeden oddaný čistě *realpolitik* a demokracii, zvláště zřejmé v souvislosti s Obecnými volbami v roce 1996; druhý je něco metafyzického a zjevujícího, ačkoli termíny a mechanismy ideologie vyjednávání *Gush Emunim* jsou zcela politické.¹⁴⁶

8.3.Radikalizace

Jedním z politických a sociálních odkazů hnutí *Gush Emunim* je vzestup kultury násilí v izraelské společnosti. Ačkoli byly protesty většinou mírové, opozice vůči palestinské státnosti a územnímu vyhoštění se projevila ve vzestupu násilného židovského extremismu v Izraeli a na okupovaných územích. Vigilantní akce židovských osadníků začaly v roce 1976 a postupem času se staly častějšími.¹⁴⁷

Arabsko-izraelský mírový proces, zejména dohody z Camp David z roku 1978 a dohody z Osla z roku 1993, přímo ohrožovaly hlavní ideologické pilíře *Gush Emunim* a jeho odkaz. Myšlenka palestinské kontroly nad Eretz Jisrael jako taková zcela odporovala mesiánskému poselství *Gush Emunim*. Zatímco mnoho lidí v labouristické opozici nastínilo problémy, které by vyplynuly z rostoucího fundamentalismu osídlovacího hnutí, včetně *Gush Emunim*, teprve v roce 1984 byla na Západním břehu objevena židovská teroristická organizace známá jako *Jewish Underground*. V roce 1984 bylo zatčeno 29 předních aktivistů, kteří byli členy *Gush Emunim* a rady *Yesha*, pro podezření z umístění bomb na pět arabských autobusů.¹⁴⁸ Tito aktivisté byli shledáni vinnými z tohoto a dalších zločinů, včetně pokusů o atentát na starosty Nablusu, Ramallahu a El Bira. Byli také obviněni z plánovaného spiknutí vyhodit do vzduchu Skalní Dóm na Chrámové hoře.

Učenci argumentují, že teroristické činy *Jewish Underground* jsou přičítány kombinaci „vysoce podmanivých politik vlády (*Likud*) a *Gush Emunim*“. Členové *Gush Emunim* rychle označili tyto aktivisty jako „samotáře a výstředníky“, kteří nepředstavovali hnutí osadníků. Sprinzak však tvrdí, že „většina členů *Undergroundu* neporušila ideologii ani ducha *Gush Emunim*; jednoduše nesli svou doktrínu celou dobu ad absurdum“.¹⁴⁹ Ideologie „Greater Land of Israel“ *Gush Emunim* je

¹⁴⁶ NETTLER, Ronald. *Muslim-Jewish Encounters: Intellectual Traditions and Modern Politics*. 1. Velké Británie: Routledge, 1998, s. 112-115.

¹⁴⁷ WEISBURD, David. *Jewish Settler Violence: Deviance as Social Reaction*. Pennsylvanie: Penn State University Press, 1990.

¹⁴⁸ CROMER, Gerald. Jewish underground: At the center or on the periphery of Israeli society? *Terrorism*. 1988, 5(11), 350-354. Dostupné také z: <https://www.tandfonline.com/>

¹⁴⁹ Ibid.

považována za „původní hřích“ tohoto násilí, protože nedokázala omezit ani zastavit jakýkoli vigilantismus, který spáchali jeho příznivci. Jako následek se to projevilo v idealizaci násilí jako prostředku k prosazování jejich politických a územních ambicí.¹⁵⁰

„Jejich rétorika se ještě více radikalizovala, protože mnozí to viděli jako akt obrany proti zvyšujícímu se palestinskému nacionalismu. Zpočátku členové *Gush Emunim* a širší komunita osadníků nechtěli škodit Palestincům na těchto územích, ale jak podporovatelé *Gush Emunim* tlačili na judaizaci okupovaných území, se stal jazyk radikálnějším. Aktivisté *Gush Emunim* ospravedlnili svůj argument tím, že zákon vezmou do svých rukou prostřednictvím mesiánské logiky - „pokud se stát obrátí proti vykoupení, musí si vybrat vykoupení nad státem“.“¹⁵¹

Masakr Barucha Goldsteina by byl příkladem radikalizace rétoriky *Gush Emunim* a demonstroval vliv židovského fundamentalismu a extremismu v židovské společnosti. Goldstein vstoupil do muslimské modlitební síně Jeskyně patriarchů v Hebronu 25. února 1994, zabil 29 věřících včetně mužů, žen a dětí a mnohé zranil.¹⁵² Goldstein byl následovníkem *Meira Kahaneho*¹⁵³ a Kahanovy fundamentalistické a rasistické interpretace náboženského sionismu. Na jeho pohřbu vzdalo mnoho náboženských fundamentalistických Židů velkou úctu Goldsteinovým činům, dokonce se vychvalovalo, že při masakru nezabil dost Arabů. Hlavní politici odsoudili Goldsteinovy činy, nicméně mlčeli o širší otázce židovského extremismu.¹⁵⁴ Samotné hnutí *Gush Emunim* jeho čin neodsoudilo, i když se sami k tomuto zločinu nepřihlásili. Tento čin byl jen výsledkem postupné radikalizace hnutí a jejich mesiánské a fundamentalistické ideologie.

Během následujících dvou dekad došlo ještě k mnoha útokům na arabské obyvatelstvo nejen Západního břehu. Většina z nich byla spojena s právě již zmiňovanou stranou *Kach* a samotným Meirem Kahanem.

Odkaz, který si členové *Gush Emunim* po celou dobu jejich existence nesli, by se modernímu člověku dnes mohl zdát středověký. Zabrání určitého území bez povolení, taktika „hlava proti hlavě“, použití násilí pro obhajobu svých názorů a vizí – to je dnes skutečně praktika jak vystřižená z učebnice dějepisu. A přesto to byla realita, která se odehrávala ještě pár desítek let zpět v minulosti. Samotná myšlenka hnutí byla však založená čistě na náboženských a biblických pilířích. Zásadní zlom v jejich ideologii sledujeme zejména u jednotlivců, kteří se od původní myšlenek hnutí

¹⁵⁰ CROMER, Gerald. Jewish underground: At the center or on the periphery of Israeli society? *Terrorism*. 1988, 5(11), 350-354. Dostupné také z: <https://www.tandfonline.com/>

¹⁵¹ TAUB, Gadi. *The Settlers and the Struggle over the Meaning of Zionism*. Connecticut: Yale University Press, 2011.

¹⁵² Viz https://en.wikipedia.org/wiki/Baruch_Goldstein

¹⁵³ Meir Kahane vytvořil politickou stranu *Kach* a vzbudil nacionalistický zápal proti Arabům, jejichž kampaň vedla k odstranění (násilně, je-li to nutné) z Izraele a ze všech izraelských oblastí. V roce 1984 získal místo v Knesetu, ale jeho funkční období skončilo, když Izrael zakázal stranu *Kach* za její antidemokratické a rasistické přesvědčení. Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/rabbi-meir-kahane>

¹⁵⁴ SHAHAK, Israel. *Jewish Fundamentalism in Israel*. Londýn: Pluto Press, 2004. Dostupné z: www.jstor.org

odklonili, označili izraelskou vládu za neschopnou vyřešit rozdělení území, ze kterého by těžila zejména izraelská strana a sami se rozhodli vzít celou záležitost do vlastních rukou. Problém však nastal ve moment, kdy se jejich rétorika zradikalizovala, a oni se uchýlili k násilnostem. Oběťmi těchto „sólo“ akcí bylo většinou arabské obyvatelstvo na územích, kde Izraelci neměli co dělat. Otázkou tedy zůstává, do jaké míry akce tohoto hnutí ovlivnily smýšlení izraelské náboženské mládeže.

Závěr

Náboženský sionismus je dnes kompromisem mezi modernizací a tradicionalismem. Změna je faktem, který je pevně spojen s lidským pokolením. Je podnícena lidskou iniciativou a vědomě udaný směr kupředu. Toto hledisko lidské společnosti náboženští sionisté pochopili a přejali. A to je odlišilo od tradičních charedim. Charedim dnes stále věří, že je možné udržet si staré koncepce, ne-li se znovu vrátit do ghett. Skvělým příkladem jsou dnes ultraortodoxní komunity v New Yorku nebo Velké Británii. Uzavřené skupiny lidí bez přístupu k moderním vymoženostem a kontaktu s vnějším světem. Zdi v doslovném slova smyslu bychom dnes hledali jen stěží. Zdmi se dnes rozumí zejména jejich úmyslná izolace. Stát Izrael je zde brán jako nesporné oddálení příchodu Mesiáše a spásy Izraele. Tato skupina židů tudíž bere osidlování Palestiny a vznik Státu Izrael jako hřích. Charedim lpějí na chápání národa Izrael jako pouhého náboženského vyznání, které formuje a definuje pouze Tóra. Federbush napsal: „Kdokoli říká, že judaismus je pouze náboženství nebo pouze náboženské rituály, jako by říkal, že judaismus není vnitřně spojen s existencí národa Izraele.“¹⁵⁵ Někteří žijí stále v Diaspoře, mnoho z nich však dnes žije v Izraeli. I tato skutečnost se zdá být velice matoucí. Nenávist ke Státu Izrael praktikována pouze mentálně zde stojí v protikladu s využíváním občanských výhod státu. Mapování této problematiky však není cílem této práce, i když věřím, že budoucí studium tohoto tématu by bylo jen přínosné. (Stručný popis jejich učení o Mesiáši, vykoupení a jejich vztahu k sionismu je v mé práci obsažen v kapitole o ultraortodoxii a sionismu.)

Vraťme se ale zpět k náboženskému sionismu. Duchovní transformace judaismu, která nakonec našla tělo v náboženském sionismu, není žádným novým prvkem, který se vyskytl znenadání. Aristoteles popsal tento jev jako „aktualizaci potenciálu prvotní hmoty“. A skutečně lze tento vývoj sledovat pouhým studiem historie židovského národa. I Maimonides se věnoval filozofii a metafyzice, a svůj zájem o tyto vědy se snažil ospravedlnit tím, že předpokládal, že tyto vědy tvoří srdce judaismu. Tóra není jen halacha, ale také – hlavně celá škála duchovního, aggadického a meditativního dědictví, ze kterého můžeme odvodit naše postoje ke konkrétním otázkám. Podle tohoto chápání je Tóra přirovnávána k domu s poklady nebo ke studni, ze které každá generace vychází podle své síly a schopností. Nekonečná bohatství judaismu zahrnuje více než jen zákony a přísná pravidla; obsahují výhledy, koncepce a myšlenky, které člověka vedou ve všem, co dělá a jak myslí. Tato koncepce nám ukazuje, že náboženský sionista není stvořitel ani inovátor, ale spíše někdo, kdo odhaluje to, co již existuje. Čerpá ze „studny živých vod“ judaismu.¹⁵⁶

Co se ale stane, pokud jsou tyto vznešené myšlenky pochovány pod nánosem intolerance a arogance? Co když se hlavním prostředkem náboženského sionismu stalo násilí před duchovní

¹⁵⁵ FEDERBUSCH, Simon. *Shelemut ha-Yahadut*. Jeruzalém: World Mizrahi Centre, 1927.

¹⁵⁶ prof. SAGUY, Avi. Religious Zionism: Between Openess And Closedness. Netivot Shalom [online]. 2005 [cit. 2020-06-28]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20050429205823/http://www.netivot-shalom.org.il/judaism/open-clo.php>

osvětou judaismu a lidu uprostřed něj? I touto otázkou se ve své práci zabývám. Jako u všech problémů, nelze ani zde možné všechny náboženské sionisty házet do jedné skupiny.

Radikalizací coby krutým onemocněním dnes trpí mnoho národů i náboženství. Co to ale znamená pro Židy, kteří téměř jedno celé století bojovali za svou vlast, ze které byli násilím vyhnáni do exilu, a kteří celá staletí touží po návratu „na Sión“? Odklon od této čisté touhy po domovině je dnes již více než zřejmý.

Dnes je náboženský sionista uvězněn ve schizofrenické existenci. Na jedné straně je jeho vědomí formováno jednorozměrným nábožensko-sionistickým vnímáním, které rozpoznává pouze jeden normativní zdroj. Na druhé straně v ekonomickém, sociálním, profesním a vědomém životě vyžaduje jiné normativní zdroje. Toto rušení nebo to, co může být nazýváno nesouladem mezi jeho praktickým bytím a jeho duchovním světem, nezanechává v rámci standardního vnímání ani malý prostor pro jiné možnosti. Hluboký projev tohoto zlomu se projevuje ve stále naléhavějším pokusu utvářet radikálně totální světový výhled. Situace dosáhla bodu, kdy nám některé osobnosti náboženského sionismu mohou přesně říci, co chce Bůh tady a teď. Přesně vědí, co se odehrává v nebeských sférách. Z jejich pohledu není Bůh transcendentální, protože je naprosto průhledný pro jejich porozumění. Tento postoj je velmi problematický, zejména nábožensky, pokud jde o jeho pýchu/domnělou nadřazenost. Je to také výraz velké krize směřující k nebesům jako náhrada za zápas s realitou.¹⁵⁷

Izraelská společnost byla a dnes stále je rozdělena hned na několik táborů. Názorový boj se nakonec přesunul i do praktického života. Sekularizovaná vláda země měla ještě před samotným vyhlášením Státu rozdílný názor jak na řízení státu, tak na územní plán. Náboženská složka obyvatelstva měla však jinou představu. Svůj nárok uplatňovali nechvalně známou praxí nelegálního osidlování Západního břehu. Jejich argumentace vycházela z díla Rav Kooka Otce, později se však přiklonila k učení jeho syna rav Zvi Yehudy Kooka. Do politiky vstupovat nechtěli, ale částečně na ní záviseli. To, co dnes můžeme v Izraeli pozorovat je velká tahanice o území, o kterém už nikdo neví, komu patřilo zprvopočátku. Každý si na něj historicky a nábožensky dělá nárok. Prostředky pro uplatnění tohoto nároku jsou ale často kruté a mají dalekosáhlý dopad na společnost, která již trpí mnoha jinými problémy. Pořekadlo „účel svěť prostředky“ se zde stalo denním chlebem. Kdy tento konflikt skončí je velmi nejasné. Trvá již tolik let, že generace narozené v Izraeli už stěží odpoví na otázku, kde je počátek těchto nepokojů.

Dle mého názoru je potřeba edukace. Zní to jako banalita, která působí jako mluvení do zdi, bez zjevných výsledků. Ale skutečnost může být jiná. Dobře vzdělaní mladí lidé, kteří se naučí pracovat s informacemi, budou se pít po pravdě a budou přemýšlet, jaký dopad na ně budou mít

¹⁵⁷ prof. SAGUY, Avi. Religious Zionism: Between Openess And Closedness. Netivot Shalom [online]. 2005 [cit. 2020-06-28]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20050429205823/http://www.netivot-shalom.org.il/judaism/open-clo.php>

příští parlamentní volby, můžou již za pár desítek let měnit historii a možná se přiblížit k řešení problému, který zužoval celé generace před nimi.

Každý konflikt musí někdy skončit. Otázkou ale zůstává, s jak otevřenou myslí vstupují jednotlivé strany k debatě. Rabbi Moshe Lichtman, který sám v 90. letech učinil aliju, napsal v roce 2015 velmi výstižný článek do *Times Of Israel* s názvem „*An Open Letter To My Fellow Jews In Israel*“. V krátkosti v něm nastiňuje situaci v Zemi během obou intifád, jaké dopady mají každé jednotlivé volby, jaké řešení nám tyto vlády přinášejí a s jakým neúspěchem vždy tvrdě narazí. Otevřené rány, kterými Země trpí již desítky let, se nezahojí žádným „rychlo-řešením“, které nám přelétavé politické strany poskytují.¹⁵⁸

Dále bych také ráda upozornila na fakt, že odkaz hnutí *Gush Emunim* dnes stále v Izraeli doznívá. Přípomínkou toho jsou například stále stojící osady na Západním břehu. Lidé žijící v těchto osadách dnes jsou ti samí lidé, kteří je pomáhali budovat. Spolu s nimi tu žijí i jejich děti, které tento odkaz přejaly a pokračují v něm. Do jaké míry ovlivňují politiku osidlování v Izraeli dnes je otázkou na další práci. Dle mého názoru mají stále velmi velký vliv na rozhodování současných politických lídrů. Problematika anexe Západního břehu Jordánu je dnes jedním z hlavních pilířů volebního programu strany *Likud*, která je podporována mnoha náboženskými sionisty. Mezi nimi jsou i ti, kteří obývají židovské osady na právě zmiňovaném Západním břehu Jordánu.

Závěrem bych ráda řekla, že se chci rozhodně tomuto tématu i nadále věnovat ve své diplomové práci a svém budoucím studiu. Velmi mě tato problematika zajímá a myslím si, že v současné době je toto téma v naší zemi neprozkoumané. Pevně doufám, že jsem touto prací přiblížila čtenáři alespoň v základních obrysech otázku náboženského sionismu a jeho nepopíratelné roli a vlivu na osidlování Eretz Jisrael.

¹⁵⁸ LICHTMAN, Rabbi Moshe. An Open Letter to My Fellow Jews in Israel. *Times Of Israel* [online]. 2015 [cit. 2020-06-25]. Dostupné z: <https://blogs.timesofisrael.com/an-open-letter-to-my-fellow-jews-in-israel/>

Seznam použité literatury

Prameny

- Bible: Český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 1995, ISBN 80-85810-08-5.
- Babylonský Talmud, digitální vydání Koren Noé Talmudu Williama Davidsona, s komentářem rabína Adina Even-Israel Steinsaltze, vydalo Koren Publishers s licencí CC BY-NC.

Literatura

- AVINERI, Shlomo. *Theodor Herzl a založení židovského státu*. Praha: Sefer, 2017.
- BRENNER, Michael: *Malé dějiny Židů*, Praha: Paseka, 2014, ISBN 978-80-7432-443-7.
- ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina: Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. 4. aktualizované vydání. Brno: Barrister & Principal, 2015, ISBN 978-80-8747-90-7.
- GRAETZ, Heinrich. *History of Jews*. Philadelphia: The Jewish Publication Society of America, 1893
- ISH-SHALOM, Benjamin: *Rav Avraham Itzhak Hacohen Kook: Between Rationalism and Mysticism*. New York: SUNY Press, 1993, ISBN 978-0791413692.
- KLING, Simcha. *The People And Its Land*. New York: United Synagogue Of Conservative Judaism, 1988, ISBN 978-0838100356.
- KRUPP, Michael: *Osmnáct století Izraele: od zániku Chrámu do počátků sionismu*, Praha: P3K: Společnost křesťanů a Židů, 2010. ISBN 978-80-871-8605-3.
- LITCHMAN, Moshe D.: *Eretz Yisrael in the Parashah: The Centrality of the Land of Israel in the Torah*. Jeruzalém: Devora Publishing, 2006, ISBN 978-1932687705.
- MENDEL, Miloš. *Židé a Arabové – dialog idejí a zbraní*. Prachatic: Rovina, 1992, ISBN 80-900810-3-7.
- MERGUI, Raphael. *Israel's Ayatollahs: The Far Right in Israel*. Velká Británie: Saqi Books, 2001, ISBN 978-0863560545.
- NETTLER, Ronald. *Muslim-Jewish Encounters: Intellectual Traditions and Modern Politics*. 1. Velké Británie: Routledge, 1998, ISBN 978-9057021961.
- RAVITZKY, Aviezer: *Messianism, Zionism and Jewish Religious Radicalism*, Chicago: University of Chicago Press, 1996, ISBN 978-0226705781.
- SHAHAK, Israel: *Jewish Fundamentalism in Israel*. Londýn: Pluto Press, 2004, ISBN 978-0745320908.
- SPRINZAK, Ehud: *Brother Against Brother: Violence and Extremism in Israeli Politics from Altalena to the Rabin Assassination*, Free Press, 1999, ISBN 978-0684853444.
- TAUB, Gadi: *The Settlers and the Struggle over the Meaning of Zionism*. USA: Yale University Press, 2011, ISBN 978-0300177640
- WEISBURD, David. *Jewish Settler Violence: Deviance as Social Reaction*. Pennsylvanie: Penn State University Press, ISBN 978-0271006628.

Encyklopedie

- SKOLNIK, Fred a Michael BERENBAUM. *Encyclopaedia Judaica vol. 2*. 2. vydání. Jeruzalém: Keter Publishing House, s. 73-74. ISBN 978-0-02-865930-5.
- SKOLNIK, Fred a Michael BERENBAUM. *Encyclopaedia Judaica vol. 8*. 2. vydání. Jeruzalém: Keter Publishing House, 2007, ISBN 978-0-02-865936-7.

- SKOLNIK, Fred a Michael BERENBAUM, ed. *Encyclopaedia Judaica* vol. 17. 2. vydání. Jeruzalém: Keter Publishing House, 2007, ISBN 978-0-02-865945-9.
- WIGODER, Geoffrey. *New Encyclopedia of Zionism and Israel*, Fairleigh Dickinson University Press, 1994, ISBN 978-0838634332

Internetové zdroje

- PFEFFER, Anshel. Melamed Reverses Stance on Soldiers Refusing to Obey Orders. *HaAretz* [online]. 2009 [cit. 2020-06-05]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/1.4881119>
- DOMNITCH, Larry: *How Nachmanides Rebuilt Jerusalem* [online]. 2005 [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: <https://www.aish.com>
- KENYON, Kathleen Mary. *Palestine* [online]. 2005 [cit. 2020-06-15]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Palestine>
- LITTMAN, Shany. Herzl and the Rabbis. *HaAretz* [online]. 2010 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://www.haaretz.com/1.5115016>
- MELAMED, Rabbi Eliezer. The Good Land: Judea and Samaria, or the Negev? *The Time Of Israel* [online]. 2013 [cit. 2020-04-22] Dostupné z: <https://blogs.timesofisrael.com/the-good-land/>
- MELAMED, Rabbi Eliezer, viz. <https://www.yeshiva.co/midrash/572>
- NAHSHONI, Kobi. Rabbi Melamed: Stop IDF draft. Ynetnews [online]. 2012 [cit. 2020-06-05]. Dostupné z: <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4176931,00.html>
- OU Staff: Teitelbaum, Rav Yoel (The Satmarer Rebbe). *Orthodox Union* [online]. New York, 2006 [cit. 2020-03-29]. Dostupné z: www.ou.org
- <http://www.netureikarta.org>
- <https://www.sefaria.org>
- <http://www.toratzion.com>

Přílohy

Příloha č. 1 – Báseň Yehudy Halevi: Ode To Zion (nezkrácená anglická verze)

Zion! wilt thou not ask if peace be with thy captives
That seek thy peace – that ate the remnant of thy flocks?
From west and east, from north and south – the greeting
“Peace” from far and near, take thou from every side;
And greeting from captive of desire, giving his tears like dew
Of Hermon, and longing to let them fall upon thine hills.
To wail for thine affliction I am like the jackals; but when I dream
Of the return to thy captivity, I am a harp for thy songs.
My heart to Bethel and Peniel yearneth sore,
To Mahanaim and to all the places where thy pure ones have met.
There the Presence abideth in thee; yea, there thy Maker
Opened thy gates to face the gates of heaven.
And the Lord’s glory alone was thy light;
No sun nor moon nor stars were luminants for thee.
I would choose for my soul to pour itself out within that place
Where the spirit of God was outpoured upon thy chosen.
Thou art the house of royalty; thou art the throne of the Lord, and how
Do slaves sit now upon thy princes’ thrones?
Would I might be wandering in the places where
God was revealed unto thy seers and messengers.
O who will make me wings, that I may fly afar,
And lay the ruins of my cleft heart among thy broken cliffs!
I would fall, with my face upon thine earth and take delight
In thy stones and be tender to thy dust.
Yea, more, when standing by my fathers’ tombs
I would marvel, in Hebron, over the chosen of thy gaves.
I would pass into thy forest and thy fruitful field, and stand
Within thy Gilead, and wonder at thy mount beyond -
Mount Abarim, and Mount Hor, where are the twain
Great lights - thy Luminaries, thy Teachers.
The life of souls is the air of thy land, and of pure myrrh
The grain of thy dust, and honey from the comb thy rivers.
Sweet would it be unto my soul to walk naked and barefoot
Upon the desolate ruins where thy holiest dwelling were;

In the place of thine Ark where it is hidden and in the place
 Of thy cherubim which abode in thine innermost recesses.
 I will cut off and cast away the splendour of my crown of locks, and cure the fate
 That desecrated in unclean land the heads that bore thy crown.
 How shall it be sweet to me to eat and drink while I behold
 Dogs tearing at thy lions' whelps?
 Or how can light of day be joyous to mine eyes while yet
 I see in ravens' beaks torn bodies of thine eagles?
 O cup of sorrow! gently! hold a while! already
 My lions are filled, yea, and my soul, with thy bitterness.
 When I remember Oholah I drink thy fury,
 And I recall Oholibah, and drain thy dregs.
 Zion! perfect in beauty! love and grace thou didst bind on to thee
 Of olden time; and still the souls of thy companions ate bound up with thee.
 Is it they that rejoice at thy well – being, that are in pain.
 Over thy desolation, and that weep over thy ruin -
 They that, from the pit of captive, pant toward, thee, worshipping,
 Every one from his own place, toward thy gates;
 The flocks of thy multitude, which were exiled and scattered
 From mount to hill, but have not forgotten thy fold;
 Which grasp thy skirts and strengthen themselves
 To go up and take hold of the boughs of thy palms.
 Shinar and Pathros – were they equal unto thee in their greatness?
 Can they compare thier vanity to thy Thummim and thy Urim?
 And whom could they compare thine anointed Kings?
 and with whom Thy prophets? and with whom thy ministrants and thy singers?
 He will change, He will wholly sweep away all the realms of idols;
 Thy splendour is for ever, from age to age thy crown.
 Thy God hath desired thee for a dwelling place; and happy is the man
 Whom He chooseth and bringeth near that he may rest within thy courts.
 Happy is he that waiteth, that cometh night and seeth the rising
 Of thy light, when on him thy dawn shall break -
 That he may see the welfare of thy chosen, and rejoice
 In thy rejoicing, when thou tornest back unto thine olden youth. ¹⁵⁹

¹⁵⁹ *Translated by Nina Salaman from Heinrich Brody, ed., Selected Poems of Jehudah Halevi, Philadelphia: Jewish Publication Society, 1924*

Příloha č. 2 – Interiér domu Rav Isaac Kooka v Jeruzalémě, červenec 2018

